



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



NARRATIO

de

P. Clodio Pulchro.

Scriptisit

Carolus Guil. Elberling, A. M.



Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i Slagelse lærde Skole
i September 1839.



Kjøbenhavn.

Trykt hos Bianco Luno.

NARRATIO

4

DE

P. CLODIO PULCHRO.

SCRIPSIT

CAROLUS GUIL. ELBERLING,

MAG. ARTIUM.



HAUNIAE.

TYPIS EXPRESSIT BIANCO LUNO.

MDCCCXXXIX.

NARRATIO

DE

P. CLODIO PULCHRO.

Quamquam in historiae cognitione utilissimum est cum iis viris versari, qui bono ingenio magnisque virtutibus praediti patriae civibusque suis profuerunt, tamen ne ii quidem negligendi sunt, qui ingenii bonitatem pravitate morum ita obscurarunt, ut inter proditores et eversores patriae merito referrentur. Nam ut ex illis documenta capere poteris, quid faciendum sit, sic ex his, quid vitandum.

P. CLODIUS¹⁾, de quo colligere institui quidquid apud veteres scriptores dictum est, fuit *homo nobilis, disertus, audax, qui neque dicendi neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum, malorum propositorum executor acerrimus*²⁾. Filius fuit Appii Claudii Pulchri, qui a. u. 675 = 79 a. Chr. cum P. Servilio Vatia Isaurico consul erat³⁾. Quo anno natus sit, non constat; sed si ex iis annis, quibus magistratus gessit, coniectura capienda est, natus est circa ann. u. c. 662 = 92 a. Chr. De pueritia eius nihil novimus; nam vix digna sunt commemoratione, quae in oratione quadam, quae Ciceronis nomen mentitur, his ver-

1) De scriptura huius nominis vid. BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 85.

2) VELL. PAT. II, 45, 1.

3) CIC. AU. I, 12, 3; cfr. BEIER l. c. pag. 109. 111. et Stemma familiae Claudiae ibid. ad pag. 223.

bis leguntur: *post patris mortem primam illam aetatulam suam ad scurrarum locupletium libidines detulit*¹⁾. Cetera vero, quae de eo inveni, ad annos suos relata adferam.

A. u. 687 = 67 a. Chr. C. CALPURNIO PISONE, M. ACILIO GLABRIONE COSS. cum L. Lucullo, sororis marito, in Asia militavit; sed quum non eam auctoritatem haberet, qua se dignum censeret, exercitum eius ad defectionem sollicitavit. Eo factum est, ut imperatorem milites sequi nollent²⁾. Deinde vero Lucillum ipse reliquit et a Q. Marcio Rege (cos. a. 686 = 68 cum L. Caecilio Metello), qui aliam ex sororibus eius in matrimonio habebat, classi praefectus est. Quum autem a piratis captus esset, ad Ptolemaeum regem Cypri misit, qui pecuniam, qua se redimeret, ab eo postularent. Misit hic duo talenta, quae summam tam exigua visa est, ut eam accipere praedones puderet; itaque pecunia regi remissa Clodium sine pretio dimiserunt, quum etiam Pompeium timerent³⁾. Inde Antiochiam, Syriae urbem, se contulit seque contra Arabes, quibuscum tum inimicitiae Syris erant, cum iis militaturum esse simulavit; sed quum etiam ibi seditiones moveret, paene interfectus est⁴⁾.

Deinde Romam revertisse videtur, ubi a. u. 689 = 65 L. AURELIO COTTA, L. MANLIO TORQUATO COSS. L. Ser-

1) Orat. de Harusp. Resp. 20, 42; cfr. CIC. fragm. de Aere alieno Milon. IV, 3.

2) PLUTARCH. Lucull. 34; DIO CASS. XXXV, 14; Harusp. Resp. 20, 42 coll. 27, 58.

3) DIO CASS. XXXV, 17; XXXVIII, 30; STRABON. XIV p. 684; APPIAN. Bell. Civ. II, 23; CIC. fragm. de Aere alieno Milon. IV, 4; Harusp. Resp. 20, 42.

4) DIO CASS. XXXV, 17.

gium Catilinam, qui ex praetura Africam obtinuerat, repertundarum accusavit; sed corruptis iudicibus et praevaricante Clodio Catilina absolutus est¹⁾). Haec causa anno demum 690 = 64 L. IULIO CAESARE, C. MARCIO FIGULO Coss. ad finem perducta est²⁾), eodemque anno Clodius cum L. Licinio Murena, qui post praeturam Galliam administrabat³⁾), in eam provinciam se contulisse dicitur⁴⁾).

Ann. 691 = 63 M. TULLIO CICERONE, C. ANTONIO Coss., quo anno nefarii Catilinae conatus repressi sunt, Clodium Ciceronis studiosissimum corporisque custodem fuisse Plutarchus tradit⁵⁾); sed alia omnia apud Asconium legimus: *Saepe obiecit Clodio Cicero socium eum coniurationis Catilinae fuisse, quam rem nunc quoque reticens ostendit. Fuerat enim opinio, ut Catilina ex urbe profugerat in castra Manlii centurionis, qui tum in Etruria ad Faesulas exercitum ei comparabat, Clodium subsequi eum voluisse et coepisse, tum dein mutato consilio in urbem redisse⁶⁾*). Uter horum scriptorum veriora tradiderit, non facile diiudicari posse puto; nam quamquam Manutio assentior locum illum Ciceronis, ad quem sua Asconius adscripsit, non recte ab eo ad Catilinae tempora relatum esse, tamen inde non sequi-

1) ASCON. ad Cic. Orat. in Toga Cand. p. 85—87, 89 sq., 93 ed. Orell.; Id. ad Cic. Cornel. p. 66; CIC. Cael. 4, 10; Pison. 10, 23 ibique Ascon.; Q. CIC. Pet. Consul. 3, 10; SALLUST. Catil. 18, 3; Harusp. Resp. 20, 42.

2) CIC. Attic. I, 1, 1; I, 2, 1.

3) CIC. Muren. 20, 42; 41, 89.

4) Harusp. Resp. 20, 42.

5) PLUTARCH. Cic. 29.

6) ASCON. ad Cic. Milon. 21, 55. Ciceronis verba haec sunt de Clodio: *comites Graeculi, quocumque ibat, etiam quum in castra Etrusca properabat.*

tur falsa esse quae tradidit. Cicero quidem hanc maculam Clodio adspargere non noluisse videtur, quum dicit: *quando illius postea sicut illa, quam a Catilina acceperat, conquievit?*¹⁾. Nam quod Clodium *Catilinae ultorem* appellat²⁾, alio pertinet, de quo postea dicendum est (ad a. 696 = 58). Sed quum Cicero non aperte dicat Clodium Catilinae socium fuisse, quamquam in Miloniana locus huic coniurationi commemorandae aptus non deerat, aliquid secutum esse Plutarchum credo. Itaque hanc rem in incerto relinquam.

Ann. 692 = 62 D. IUNIO SILANO, L. LICINIO MURENA COSS., quum Clodius quaestor designatus esset³⁾, pollutis Bonae Deae sacris summam sibi infamiam contraxit. Quoniam vero haec res ab antiquis scriptoribus saepissime commemoratur⁴⁾, digna visa est, in quam accuratius inquireremus.

Bona Dea quanam esset, ne apud Romanos quidem constabat. Cornelius Labeo auctor fuit Maiac aedem Kalendis Maiis dedicatam fuisse sub nomine Bonae Deae, et eandem esse Bonam Deam et Terram ex ipso ritu occul-

¹⁾ Cic. Milon. 14, 37. Cfr. Paradox. IV, 1, 27: *Praedonum ille concursus et te duce latrocinium in foro constitutum et reliquiae coniurationis a Catilinae furis ad tuum scelus furoremque conversae, non civitas erat.*

²⁾ Cic. Pison. 10, 23 coll. 5, 11; 7, 16.

³⁾ ASCON. ad Cic. Milon. 33, 88.

⁴⁾ Praeter eos locos, quos infra adlaturus sum, vid. Cic. Plancian. 35, 86; Sest. 54, 116; Pison. 39, 95; de Aer. Alien. Milon. III, 2; Milon. 32, 87; Paradox. IV, 2, 32; Fam. I, 9, 15; Orat. pro Domo 29, 77; 40, 105; Harusp. Resp. 3, 4; 5, 8, 9; 17, 36 sqq.; 21, 44; 27, 57; LIVII Epit. CIII; VELL. PATERC. II, 45, 1; VALER. MAX. VIII, 5, 5; IX, 1, 7; SENECA. Epist. XCVII; IUVENAL. VI, 335 sqq.; APPIAN. B. Civ. II, 14; Hist. Rom. V fragm. VII (I p. 60 ed. ster.); DIO CASS. XXXVII, 45, 46.

tiore sacrorum doceri posse confirmavit, eandemque Bonam Deam Faunamque et Opem et Fatuam pontificum libris indigitari. Fuerunt qui dicerent hanc deam potentiam habere Iunonis ideoque sceptrum regale in sinistra manu ei additum; eandem alii Proserpinam crediderunt, alii Semelam, alii Medeam. Apud Graecos dicta est ἡ θεὸς γυναικεία, quam Varro Fauni filiam esse tradidit, adeo pudicam, ut extra γυναικωνίτιν numquam sit egressa, nec nomen eius in publico fuerit auditum, nec virum umquam viderit nec a viro visa sit; unde factum, ut nec vir templum eius ingrederetur¹⁾. Templum Romae habebat in monte Aventino in tertia decima Urbis regione, a Claudia quadam dedicatum, postea a Livia Augusti uxore restitutum²⁾; praeterea in duodecima Urbis regione erant *Aedes Bonae Deae Subsaxanae* in radicibus Aventini montis³⁾. Denique sacrarium eius in fundo T. Sestii Galli inter Ariciam et Bovillas⁴⁾ commemoratur⁵⁾, eandemque deam etiam aliis locis cultam fuisse legimus⁶⁾. Sacra ei fiebant porca⁷⁾. Sed ab his sacris, quae publica fuisse videntur, quamvis *maribus non adunda*⁸⁾, diversum fuit *Damium sacrificium*

1) MACROB. Saturn. I, 12 p. 258 sqq. ed. Bip.; cfr. LACTANT. Institut. I, 22 et III, 20; PLUTARCH. Caes. 9; Cic. 19; alia ap. BEIER. ad Cic. Orat. Fragm. p. 74; BROUCKHUS. ad Tibull. III, 5, 8.

2) OVID. Fast. V, 148 sqq. et ibi Intt.

3) Vid. BROUCKHUS. ad Tibull. I, 7 (6), 22 p. 124 sq. coll. Orat. pro Domo 53, 136.

4) *Bovillæ* Ciceronis aetate prope desertum oppidum fuit, vid. CIC. Planc. 9, 23 et ibi SCHOL. BOB. p. 255 Orell.

5) Cic. Milon. 31, 86; coll. ASCON. Argum. Milon. p. 32, 19 ed. Orell.

6) Vid. ORELLI Inscript. Nr. 686, 1512 sqq., 3270.

7) MACROB. l. c. p. 259; IUVENAL. II, 86.

8) TIBULL. I, 6, 22; cfr. OVID. A. A. III, 244. 637 sq.; PROP. V (IV), 9, 23 sqq.

(i. e. δῖμνον), quod fiebat in operto in honorem Deae Bonae¹⁾. Etenim singulis annis idque, ut videtur, Decembri mense²⁾ in domo consulis aut praetoris ab eius uxore aut matre, quum virgines Vestales et matronae honestissimae adessent, sacrificium pro populo Romano fiebat. Illo die et ipse dominus aedium et quidquid virile erat domum relinquebat³⁾; quin picturae quoque masculorum animalium contegebantur⁴⁾. Gravissima autem horum sacrorum pars noctu agebatur⁵⁾, admixtusque erat his pervigiliis lusus, nec deerat fidium tiliarumque copia⁶⁾.

Iam vero a. u. 692 = 62 haec sacra facta sunt in domo C. Iulii Caesaris P. M., qui eo anno praetor erat. Uxorem tunc Caesar habebat Pompeiam, Q. Pompeii filiam, L. Sullae neptem⁷⁾; quam quum amaret Clodius, sed, quoniam ab Aurelia Caesaris matre diligenter custodiebatur⁸⁾, convenire non facile posset, hanc occasionem non dimittendam ratus psaltriae habitum sumpsit⁹⁾ et a serva

1) PAULI DIAC. Excerpt. Festi p. 52 et ibi Intt. p. 398 ed. Lindem. — Additur ibidem: *Dea quoque ipsa damia et sacerdos eius damiatrix appellabatur.*

2) PLUTARCH. Cic. 19, 20; CIC. Attic. I, 12, 3.

3) PLUTARCH. Caes. 9; Cic. 19; Quaest. Rom. c. 20; SCHOL. BOB. Argum. ad Cic. Orat. in Clod. et Cur. p. 329 Orell.; cfr. CIC. Att. II, 7, 3.

4) SENECA, Epist. XCVII p. 478 ed. Amstel. 1672; IUVENAL. VI, 339 sqq.

5) Cfr. CIC. Legg. II, 9, 21; 14, 35 sq.

6) PLUTARCH. Caes. 9; Quaest. Rom. c. 20; cfr. IUVENAL. VI, 314 sqq. et II, 83 sqq.; HARUSP. Resp. 6, 12; 17, 37; DIO CASS. XXXVII, 45; BEIER ad Cic. Oratt. Fragm. p. 73 sq.

7) SUTTON. Caes. 6.

8) PLUTARCH. Caes. 9.

9) CIC. in Clod. et Curion. V et ibi Schol. Bob.

conscia in aedes introductus est. Sed quum ea praecurrisset, ut adventum eius Pompeiae nuntiaret, Clodius in amplo aedificio oberrans a serva quadam Aureliae conspectus est et, quoniam esset, interrogatus. Iam quum ille exspectari a se Abram, Pompeiae servam, dixisset, mulier audita voce virili virum a se deprehensum esse exclamat ceterasque mulieres advocat. Tum Aurelia foribus ocludi iussis cum per totam domum quaesivit, donec in cella eius servae, cum qua ingressus erat, deprehensus et a mulieribus dimissus est ¹⁾).

Fama statim per Urbem divulgavit Clodium cum veste muliebri deprehensum domi C. Caesaris, quum pro populo fieret, eumque per manus servulae servatum et eductum esse ²⁾). Quum vero virgines Vestales sacrificium instaurassent, mentio eius rei a Q. Cornificio in senatu facta est (mense Ianuario a. u. 693 = 61 M. PUPPIO PISONE CALPURNIANO, M. VALERIO MESSALA NIGRO COSS.); postea res ex senatus consulto ad pontifices relata idque ab iis nefas esse decretum est. Deinde ex S. C. consules rogationem promulgarunt, ut de ea re non aliter quam de incestu quaereretur utque iudices a praetore legerentur, quo consilio idem praetor uteretur ³⁾). Sed haec lex perlatam non est ⁴⁾), quum et Pise consul ⁵⁾) et multi alii Clodio

1) PLUTARCH. Caes. 10; Cicer. 28; cfr. SCHOL. BOB. ad Orat. in Clod. et Cur. VI, 3 ibique Beier. p. 115 sq. et Niebuhr. ap. Orellk. p. 339.

2) CICER. Attic. I, 12, 3.

3) CICER. Attic. I, 13, 3; 14, 1. 2; SCHOL. BOB. ad Orat. in Clod. et Cur. V, 3.

4) Cfr. CICER. Milon. 5, 13 ibique SCHOL. BOB. p. 286; 27, 73; 32, 87; 33, 88.

5) Cfr. CICER. Attic. I, 16, 8; in Clod. et Cur. II, 1 ibique Beier. p. 92.

faverent¹⁾; tum Q. Hortensius excogitavit, ut Q. Fufius Calenus trib. pl., qui Clodianarum partium erat²⁾, legem de religione ferret, in qua nihil aliud a consulari rogatione differebat nisi iudicum genus³⁾; tulit igitur, ut iudices sorte de more legerentur e decuriis iudicum. Quo facto turpissimus fuit iudicum consessus⁴⁾. Accusavit Clodium L. Cornelius Lentulus⁵⁾, qui postea a. u. 705 = 49 cum C. Claudio Marcello consul fuit, subscribentibus Cn. et L. Lentulis⁶⁾; praeterea etiam C. Fannius in P. Clodium subscripserat⁷⁾. Clodium defendit C. Scribonius Curio, qui consul fuerat a. u. 678 = 76⁸⁾. Complures testes in Clodium producti sunt: Aurelia, Caesaris mater, pro testimonio dixit suo iussu eum esse dimissum; idem Iulia dixit, Caesaris soror⁹⁾; feminae quoque, quae illi sacrificio interfuerant, de interventu virili testimonium dixerunt¹⁰⁾. Sed

1) CICER. *Attic.* I, 13, 3; 14, 5; SCHOL. BOB. *Argum. Orat. in Clod. et Cur.* p. 330.

2) Cfr. CICER. *Philipp.* VIII, 5, 16; ASCON. ad *Cic. Milon.* 6, 14.

3) CIC. *Attic.* I, 16, 2.

4) CIC. *Attic.* I, 16, 3.

5) Si vera est Beieri coniectura (ad *Cic. Orat. in Clod. et Curion.* V, 3 p. 108) L. Lentulum h. a. tribunum plebis fuisse, huc pertinet, quod Plutarchus tradit (*Caes.* 10), Clodium ab uno tribunorum accusatum fuisse. Sed in loco Ciceronis (*Fam.* I, 9, 15), quem Beier adfert, de Milone agitur Clodium accusare volente (vid. *infr.* ad ann. 697 = 57).

6) SCHOL. BOB. l. c. V, 3; cfr. *Harusp. Resp.* 17, 37; VALER. *MAX.* IV, 2, 5.

7) CIC. *Att.* II, 24, 3.

8) SCHOL. BOB. *Argum. Orat. in Clod. et Cur.* p. 330 et ad IV, 4 coll. *Cic. Attic.* I, 16, 10.

9) SCHOL. BOB. l. c. V, 3; SÜETON. *Caes.* 74.

10) SCHOL. BOB. l. c. VI, 3; cfr. CICER. *Milon.* 27, 72.

Caesar ipse, qui statim uxori nuntium remiserat¹⁾, testis citatus negavit se quidquam comperisse; interrogatusque, cur igitur repudiasset uxorem, *Quoniam, inquit, meos tam suspicione quam crimine iudico carere oportere*²⁾. Etiam Cicero testis productus est; sed quum inopiam iudicum perspiceret, nihil dixit pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, ut non posset praeterire³⁾. Nam quum Clodius contendisset se hora quadam illius noctis visum esse Interamnae, oppido Umbriae ad Narem fluvium⁴⁾ fere LXXX milibus passuum ab Urbe remoto, idque ita esse C. Cassinius Schola Interamnas, eques Romanus⁵⁾, iurasset, Cicero pro testimonio dixit horis tribus ante Clodium a se Romae visum; iter autem illud tribus horis confici non poterat⁶⁾. Praeterea et servi quidam P. Clodii in quaestionem petiti sunt⁷⁾ — sed illi iam alienati fuerant et in diversas provincias a domino missi; — et ancillae quaedam in tormenta postulatæ, quæ propiores ministerio fuerant Pompeiæ⁸⁾. Iam vero quum Cicerone teste producto magna acclamatio advocatorum Clodii facta esset, iudices a senatu postularunt, ut sibi praesidium daretur, quod gra-

1) Cic. Attic. I, 13, 3; in Clod. et Cur. VI, 3; Sueton. Caes. 6.

2) Sueton. Caes. 74; cfr. Plutarch. Caes. 10; Cic. 29 extr.

3) Cic. Attic. I, 16, 2.

4) Plin. H. N. III c. 14. s. 19 § 113; XVIII c. 28 s. 67 § 263; cfr. Cic. Attic. IV, 15, 5.

5) Ascon. Argum. Milon. p. 33, 2.

6) Schol. Bob. Argum. Orat. in Clod. et Cur. p. 330 et ibi Beier p. 87 et 274 sq.; Cic. Milon. 17, 46 et ibi Ascon.; ad Att. II, 1, 5; Quintil. I. O. IV, 2, 88; Orat. pro Dom. 30, 80; Plutarch. Cic. 29.

7) Cfr. Cic. Milon. 22, 59.

8) Schol. Bob. ad Orat. in Clod. et Cur. VI, 3.

vissime ornatissimeque decretum est; responsurum esse Clodium nemo arbitratur. Sed subito M. Licinius Crassus rem Clodii suscepit¹⁾ et *biduo per unum servum et eum ex gladiatorio ludo confecit totum negotium; arcessivit ad se, promisit, intercessit, dedit. Iam vero etiam noctes certarum mulierum atque adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita summo discessu bonorum, pleno foro servorum, XXV iudices ita fortes tamen fuerunt, ut summo proposito periculo vel perire maluerint quam perdere omnia; XXXI fuerunt, quos fames magis quam fama commoverit. Quorum Catulus quum vidisset quendam, Quid vos, inquit, praesidium a nobis postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis?²⁾. Iudicium factum esse videtur mense Maio³⁾. Clodium autem hac victoria exultantem Cicero tum in senatu praesentem saepius fregit⁴⁾ tum alibi cavillationibus et dicteriis insectatus est⁵⁾, quo factum est, ut ei in odium acerbissimum veniret⁶⁾.*

Clodium in annum 693 = 61 quaestorem designatum fuisse supra vidimus; sed quominus in provinciam iret, ratione iudicii prohibitus esse videtur; eo vero tempore,

1) Cfr. CIC. Paradox. VI, 2, 46.

2) CIC. Attic. I, 16, 4, 5; cfr. ibid. I, 18, 3; in Clod. et Curion. I, 6; VI, 1, 2; VII, 1, 3 et ad hos locos SCHOL. BOB.; de Acr. al. Milon. IV, 4; Milon. 31, 86; 32, 87; PLUTARCH. Cic. 29; MADVIG de Tribun. Acrar. (Progr. a. 1838) p. 13 not. 19.

3) CIC. Attic. I, 16, 9.

4) CIC. Attic. I, 16, 8—11; Fragmenta Orationis in Clodium et Curionem; Attic. II, 1, 5.

5) CIC. Attic. II, 1, 5.

6) VELL. PATERC. II, 45, 1; cfr. CIC. Fam. VII, 2, 3; Provinc. Cons. 10, 24; SCHOL. BOB. Argum. Orat. in Clod. et Cur. p. 330.

quo reus erat, *furiosas contiones* habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messalam consulem contumeliose laedebat, Ciceronem comperisse omnia criminabatur¹⁾. Absolutum demum in Siciliam profectum esse puto, ubi C. Vergilii praetoris²⁾ quaestor erat³⁾. De rebus eius in quaestura gestis nihil memoriae proditum legi.

Anno u. 694 = 60 L. AFRANIO, Q. CAECILIO METELLO CELERE COSS. Clodius Romam reversus ad plebem transire constituit, ut ita tribunus plebis fieret⁴⁾, qua in re C. Herennio quodam tr. pl. adiutore usus est; sed quum Q. Metellus consul, qui Clodiam Clodii sororem in matrimonio habebat, huic rei fortiter resisteret, confecta eo anno non est⁵⁾.

Insequenti autem anno (a. u. 695 = 59), C. IULIO CAESARE, M. CALPURNIO BIBULO COSS., quum Cicero C. Antonium, collegam olim in consulatu, defendens praesentem temporum statum deplorasset, Caesar adiuvante Pompeio⁶⁾ Clodium eodem die ad plebem traduxit⁷⁾. Adopta-

1) CIC. Att. I, 14, 5; 16, 1; in Clod. et Cur. I, 2; SCHOL. BOB. l. c. p. 330.

2) De C. Vergilio vid. GARATON. ad Cic. Planc. 40, 95 p. 235 sq. Wunder.

3) CIC. in Clod. et Cur. III, 2. 3 et ibi Schol. Bob.; Attic. II, 1, 5.

4) Cfr. CIC. in Clod. et Cur. III, 2.

5) CIC. Attic. I, 18, 4. 5; 19, 5; II, 1, 4. 5; Cacl. 24, 60; Harusp. Resp. 21, 45; DIO CASS. XXXVII, 51; cfr. MADVIGH Opusc. p. 403 not. 2.

6) Hic tamen Ciceroni caverat aut cavere se simulaverat, ut Cicero dicit (Sest. 7, 15): *hunc (Clodium) vir clarissimus mihiq̄e multis repugnantibus amicissimus, Cn. Pompeius, omni cautione, foedere, execratione devinxerat nihil in tribunatu contra me esse facturum.* Cfr. ad Attic. II, 19, 4; 20, 2; 21, 6; 22, 2; 24, 5. — De Pompeii in Ciceronem animo vid. GARATON. et WUNDER. ad Cic. Planc. 34, 85 p. 211 sqq.

7) SUTTON. Caes. 20; Orat. pro Domo 16, 41; Harusp. Resp. 21;

vit eum P. Fonteius quidam, homo annos viginti natus¹⁾. Facta haec esse videntur ante mensem Aprilem²⁾. Deinde rumor erat Clodium ad Tigranem, Armeniae regem, legatum profecturum esse³⁾; sed aliquanto post adiuvante Caesare tribunus plebis creatus est⁴⁾. Designatus tribunus statim Ciceroni minitatus est, qui legatione a Caesare, ut ita periculum effugeret, oblata uti noluit⁵⁾. Extremo anno — nam tribuni a. d. IV Idus Decembres magistratum inire solebant — M. Bibulum consulatu abeuntem contionis habendae potestate privavit⁶⁾.

Anno u. 696 = 58 L. CALPURNIO PISONE CAESONINO, A. GABINIO COSS., quos *consules post hominum memoriam terribilissimos atque turpissimos* Cicero appellat⁷⁾, Clodius *quattuor leges perniciosas populo Romano tulit*⁸⁾, quae silentio praeteriri non debent. Prima fuit *frumentaria*, summe popu-

45; DIO CASS. XXXVIII, 10—12; cfr. CIC. Sest. 7, 16; Provinc. Cons. 17, 42; 19, 45. 46; Attic. II, 9, 1; 12, 1; PLUTARCH. Caes. 14. Quod autem APPIANUS dicit (Bell. Civ. II, 11): *δοκεῖ δὲ ὁ Κλωδῖος ἀμείψασθαι πρότερος τὸν Καίσαρα καὶ συλλαβεῖν ἐς τὴν τῆς Γαλατίας ἀρχήν*, id alibi non legi.

1) Orat. pro Domo 13, 34 sqq.; 29, 77; Harusp. Resp. 27, 57; cfr. SUTTON. Tiber. 2.

2) Vid. CIC. Attic. II, 8, 1.

3) CICER. Attic. II, 4, 2; 7, 2. 3.

4) CICER. Attic. II, 12, 2; 15, 2; DIO CASS. XXXVIII, 12; APPIAN. Bell. Civ. II, 14; PLUTARCH. Caes. 14; Cat. Min. 33.

5) CIC. Attic. II, 18—24; ad Quint. Fratr. I, 2, 5 § 16; Provinc. Consul. 17, 42; PLUTARCH. Cicer. 30; DIO CASS. XXXVIII, 15. 16; cfr. CIC. Attic. IX, 2, A, 1; VELL. PATERC. II, 45, 2.

6) DIO CASS. XXXVIII, 12.

7) CIC. Planc. 35, 86; cfr. Sest. 7, 17 sqq.; Provinc. Consul. 1, 2; Pison. 10, 23 sq.

8) ASCON. ad Cic. Pison. 4, 9.

laris. C. Gracchus enim trib. pleb. a. u. 631 = 123 legem tulerat, ut frumentum semissibus et trientibus in singulos modios populo daretur¹⁾, quae lex aliquoties intermissa fuerat, sed deinde ab aliis repetita²⁾. Clodius vero tulit, ut frumentum populo gratis daretur³⁾.

Alterta fuit, *ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de coelo servaret, propter quam rogationem Cicero ait legem Fufiam et Aeliam, propugnacula et muros tranquillitatis atque otii, eversam esse; obnuntiatio enim, qua perniciosis legibus resistebatur, quam Aelia lex confirmaverat, erat sublata*⁴⁾.

Tertia fuit lex eius *de collegiis restituendis novisque instituendis*⁵⁾. Est autem collegium societas sive corpus hominum minimum trium — nam *tres facere collegium Nera-tius Priscus existimat*⁶⁾ —, quibus aliquid inter se commune est. Quo iure fuerint eiusmodi corpora, patet ex his: *Collegia Romae certa sunt, quorum corpus senatusconsultis atque constitutionibus principalibus confirmatum est, ve-*

1) LIVII Epit. LX; cfr. BEIER. ad Cic. Off. II, 21, 72; ERNESTH et aliorum Ind. Legum, quarum apud Ciceronem cert. mentio fit, s. v. *Sempronia frumentaria* p. 263 Orell.

2) Vid. Ind. Leg. s. vv. *frumentariae* (p. 177), *Appuleia frumentaria* (p. 136), *Liviae* (p. 213 sq.), *Cassia et Terentia* (p. 119 sq.), *Octavia* (p. 223).

3) Cic. Sest. 25, 55 et ibi SCHOL. BOB. p. 300 sq.; ASCON. ad Pison. 4, 9; DIO CASS. XXXVIII, 13; Orat. pro Domo 10, 25 sq.

4) ASCON. ad Pison. 4, 9; cfr. Cic. Sest. 15, 33; 26, 56; Vatin. 7, 18; Provinc. Consul. 19, 45. 46; Pison. 4, 9 sq.; Philipp. II, 32, 81; Orat. post Red. in Sen. 5, 11; Harusp. Resp. 27, 58; DIO CASS. XXXVIII, 13. — Hanc Clodii legem mense Ianuario latam esse patet ex Cic. Pison. 4, 9.

5) ASCON. ad Pison. 4, 9.

6) DIGEST. L, 16, 85.

tuti pistorum et quorundam aliorum et naviculariorum, qui et in provinciis sunt. Quibus autem permissum est corpus habere collegii, societatis sive cuiusque alterius eorum nomine, proprium est ad exemplum rei publicae habere res communes, arcam communem et actorem sive syndicum, per quem tamquam in re publica, quod communiter agi ferique oporteat, agatur, fiat¹⁾. Erant autem multa collegiorum genera; nam ut nihil dicam de collegiis augurum, haruspicum, pontificum aliisque amplissimis, quae ad ipsam rem publicam pertinebant, alia ad religionem spectabant, alia ad rem militarem, alia ad ludos scenicos, alia ad artes et opificia²⁾. Et opificum quidem collegia tam antiqua erant, ut Numa rex novem collegia instituisse diceretur: *tibicinum* (ἀὐλητῶν), *aurificum* (χρυσοχόων), *architectorum* (τεκτόνων), *tinctorum* (βαφέων), *sutorum* (σκυτοτόμων), *coriariorum* (σκυτοδεψῶν), *aerariorum fabrum* (χαλλέων), *figulorum* (κεραμέων), unumque, quod ceteras artes omnes complecteretur³⁾. His alia postea accesserunt, ut *mercatorum*⁴⁾, *viatorum*⁵⁾, cet. Collegiis autem potestatem fecit lex XII tabularum pactionem quam vellent sibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpere⁶⁾. Sed

1) DIGEST. III, 4, 1; cfr. SCHWEPPE Römische Rechtsgeschichte u. Rechtsalterthümer § 228.

2) Vid. ORELLI Inscriptiones Lat. n. 4136 sqq., cfr. eiusd. Indic. p. 515 sq. et not. ad Cic. Planc. 12, 30 p. 105 ed. Wunder.

3) PLUTARCH Num. 17; cfr. PLIN. H. N. XXXIV c. 1 s. 1 § 1; XXXV c. 12 s. 46 § 159; FLOR. I, 6, 3; NIEBUHR Röm. Gesch. I p. 623 ed. sec.

4) LIV. II, 27, 6.

5) GELL. Noct. Att. XII, 3.

6) DIGEST. XLVII, 22, 4; ibidem collegium dicitur a Graecis ἐταίρια vocari. Cfr. DIRKSEN Uebers. der Zwölf-Tafel-Fragmente ad Tab. VIII fr. 27 p. 625 sqq.

crescente paulatim collegiorum numero *frequenter etiam coetus factiosorum hominum sine publica auctoritate malo publico fiebant*¹⁾; haec igitur collegia iis similia fuisse videntur, quae Anglice *clubs*, Gallice *des associations* appellantur. Inde factum, ut a. 686 = 68 (quamquam hic annus incertus est) senatusconsulto collegia tollerentur praeter pauca atque certa, quae utilitas civitatis desideraret, ludique, quos magistri collegiorum praetextati facere solerent, discuterentur²⁾. Clodius autem *non ea solum collegia, quae senatus sustulerat, restituit, sed innumerabilia quaedam nova ex omni saepe urbis ac servitio concitavit*³⁾; nam servos quoque in collegia recipi licebat volentibus dominis⁴⁾. *Decreta* autem a collegiis facta, quas nunc *resolutiones* vocant, aliquoties commemorantur⁵⁾. — Ceterum, ut hoc addam, Iulius Caesar postea *cuncta collegia praeter antiquitus constituta distraxit*⁶⁾; nova autem subinde orta esse ex eo apparet, quod et Augustus *collegia praeter antiqua et legitima dissolvit*⁷⁾, et alia quaedam Imperator Claudius sustulit⁸⁾. Sed per multa etiam ad extrema imperii Romani tempora permansisse Inscriptiones docent.

Quarta lex Clodii fuit, *ne quem censores in senatu legendo praeterirent neve qua ignominia adficerent, nisi qui apud*

1) ASCON. ad Cic. Cornel. p. 75 Orell.

2) CICER. Pison. 4, 8 et ibi ASCON.; ASCON. ad Cornel. l. c.

3) CICER. Pison. 4, 9; cfr. 5, 11; Sest. 15, 34; 25, 55; Attic. III, 15, 4; Orat. post Red. in Sen. 13, 33; DIO CASS. XXXVIII, 13.

4) DIGEST. XLVII, 22, 3.

5) CIC. Sest. 14, 32; Pison. 18, 41; Orat. pro Domo 28, 74.

6) SUTON. Caes. 42.

7) SUTON. Aug. 32.

8) DIO CASS. LX, 6.

*eos accusatus et utriusque censoris sententia damnatus esset*¹⁾. Hanc legem Q. Caecilius Metellus Scipio consul cum Cn. Pompeio a. u. 702 = 52 abrogavit²⁾.

Sed nulla ex his rogationibus tantos in re publica motus excitavit, quam quum ferebat, ut *ei, qui civem Romanum indemnatum interemisset, aqua et igni interdiceretur*³⁾. His verbis etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur, ut qui consul P. Lentulum, C. Cethegum, L. Staltilium, P. Gabinium, M. Coeparium indicta caussa supplicio adficiendos curasset. Itaque promulgata rogatione perterritus vestitum mutavit et populum rogare coepit⁴⁾, idemque fecerunt plerique equites Romani et ad viginti milia adolescentium, senatusque frequens vestem mutandam censuit; sed consules⁵⁾ subito edixerunt, ut ad suum vestitum senatores redirent⁶⁾, alterque eorum A. Gabinius L. Aelium

1) ASCON. ad Cic. Pison. 4, 9; cfr. CIC. Sest. 25, 55 et ibi SCHOL. BOB. p. 300; Provinc. Consul. 19, 46; Pison. 4, 9 sq.; Har. Resp. 27, 58; DIO CASS. XXXVIII, 13.

2) DIO CASS. XL, 57.

3) VELL. PATERC. II, 45, 1; cfr. LIVII Epit. CIII; DIO CASS. XXXVIII, 14; CICER. Sest. 34, 73; Pison. 6, 14; 7, 16; 29, 72; Milon. 32, 87; 33, 89; 37, 103. — In hac re agenda Clodium adiuvabat P. Vatinus (CIC. Sest. 64, 133), fortasse etiam M. Antonius, qui intus erat in tribunatu Clodio, eius omnium incendiorum fax (CIC. Phil. II, 19, 48; cfr. DIO CASS. XLV, 40).

4) CICER. Attic. III, 15, 5; PLUTARCH. Cic. 30; APPIAN. Bell. Civ. II, 15; DIO CASS. XXXVIII, 14.

5) Ab his frustra petium erat, ut Ciceronis causam susciperent; vid. CIC. Sest. 11, 25: *Flagitabatur, ab his quotidie quum querelis bonorum omnium tum etiam precibus senatus, ut meum causam susciperent, agerent, aliquid denique ad senatum referrent. Hi non modo negando, sed etiam irridendo amplissimum quemque illius ordinis insequabantur.*

6) PLUTARCH. Cic. 31; Crass. 13; DIO CASS. XXXVIII, 16; cfr. CIC. Planc. 35, 87; Sest. 11, 26—14, 33; Pison. 8, 17 sq.; 10, 23;

Lamiam, equitem Romanum, qui pro salute Ciceronis propugnabat, in contione relegavit edixitque, ut ab Urbe abesset milia passuum ducenta; idemque in contione affirmavit equites Romanos daturus illius diei poenas, quo Cicerone consule cum gladiis in clivo Capitolino fuissent¹⁾. Iam vero quum consules, qui quas volebant provincias per Clodium a populo se impetraturos esse sperabant, ei aperte faverent, Caesar autem Pompeiusque et Crassus Ciceronis causam suscipere nollent, hic, quum pugnare non auderet, in exilium abiit²⁾. Profectus esse videtur extremo mense Martio³⁾. Post discessum eius Clodius tulit, ut ei aqua et igni interdiceretur, neve quis eum intra quingenta milia passuum ab Italia tecto reciperet⁴⁾; quamquam, quid in hac lege fuerit, non satis constat⁵⁾. Sanxerat autem Clodius, *ut vix aut omnino non posset nec per senatum nec per populum infirmari sua lex*⁶⁾; *ne referri neve dici liceret*⁷⁾.

Orat. post Red. in Sen. 5, 12; post Red. ad Quir. 3, 8; MADVIGH Opusc. p. 454 not.

1) CICER. Sest. 12, 28 sqq. et ibi SCHOL. BOB. p. 296; Pison. 10, 23 ibique Ascon.; 27, 64; ad Fam. XI, 16, 2; XII, 29, 1; Orat. post Red. in Sen. 5, 12; SCHOL. BOB. ad Cic. Planc. 35, 87 p. 271; DIO CASS. XXXVIII, 16.

2) CICER. Attic. III, 15, 4, 7; X, 4, 1—5; ad Q. Fratr. I, 4, 1, 4; III, 4, 2; ad Fam. I, 9, 13; XIV, 3, 1; Planc. c. 35—37; Sest. 15, 35—23, 52; Vatin. 3, 6; Provinc. Cons. 8, 18; 18, 43; Pison. c. 9, c. 14, c. 30—32; de Aer. al. Milon. I, 2 ibique SCHOL. BOB. p. 343; II, 1; V, 4; Milon. 14, 36—37; 27, 73; 32, 87; Paradox. IV; PLUTARCH. Cicer. 31; Cat. 35; DIO CASS. XXXVIII, 15—17; IUL. OBSEQ. de Prodig. c. 128.

3) CICER. Attic. III, 2; cfr. FABRICI Hist. Ciceronis p. 62 ed. Orell.

4) PLUTARCH. Cic. 32.

5) CICER. Attic. III, 1; 2; 4; 7, 1; Fam. XIV, 4, 2; DIO CASS. XXXVIII, 17.

6) CICER. Attic. III, 23, 2; cfr. Orat. post Red. in Sen. 4, 8.

7) CICER. Attic. III, 15, 6.

Deinde Ciceronis bona publicavit, villas diripuit, domum in monte Palatino sitam incendit inque eius area templum Libertatis aedificavit¹⁾; item coniugem eius Terentiam liberosque vexavit²⁾. Tum vero post eiectum Ciceronem velut criminum eius elogia proscripserat Clodius et easdem tabulas in vestibulo domus suae fixerat³⁾.

Eodem vero die, quo Cicero patriam reliquit, praemia proditae rei publicae consulibus soluta sunt; lex enim a Clodio rogata est, ut *Gabinio* Cilicia, *Pisoni* Macedonia provincia esset; sed non multo post, quum Syriam mallet *Gabinius*, nova lege lata Cilicia ad praetorem extra ordinem translata est, Syria vero *Gabinio* data⁴⁾.

Praeter Ciceronem unus vir illo tempore Romae fuit,

¹⁾ CICER. *Planc.* 40, 95; *Sest.* 24, 54; 57, 121; 69, 145; *Cacl.* 32, 78; *Pison.* 11, 26 ibique *ASCON*; *Milon.* 32, 87; ad *Attic.* IV, 1, 3; *Legg.* II, 17, 42; *Paradox.* IV, 1, 28; *Orat. pro Domo* 20, 51; 24, 62; 39, 103; 41, 108; 42, 110—43, 112; 44, 116; *PLUTARCH.* *Cicer.* 33; *DIO CASS.* XXXVIII, 17; XXXIX, 11; *APPIAN.* *Bell. Civ.* II, 15.

²⁾ CICER. ad *Fam.* XIV, 2; *Planc.* 30, 73; *Sest.* 24, 54; 69, 145; *Corn. Balb.* 26, 58; *Milon.* 32, 87; *Rab. Post.* 17, 47; *Orat. pro Dom.* 23, 59.

³⁾ *SCHOL. BOB.* ad *Cic. de Aer. al. Milon.* III, 1 p. 345. Verba Ciceronis, ad quae sua *Schol.* adscripsit, haec sunt: *ut quas haberet in vestibulo tabulas refingeret.* Iam post verba illa, quae supra posui, *Schol.* ita pergit: *de quibus nunc loqui videtur, easque contendit, quoniam falsae sint et calumniosae, pro nihilo esse ducendas; nec ullam sibi ex iis invidiam re pertimescendam, qui et in senatus consultum nihil mentitus sit et restitutionem meruerit.* Loco corruptorum verborum in *S. C.* nihil cum *Maio* legendum videtur *senatus consultum nullum*; nam in *Orat. pro Dom.* 19, 50 in *Clodii* lege scriptum fuisse dicitur: *Quod M. Tullius falsum senatusconsultum retulerit.*

⁴⁾ CICER. *Sest.* 10, 24 sq.; 14, 33; c. 24—25; 33, 71; 43, 93, 94; *Provinc. Cons.* 2, 3; 4, 7; *Pison.* 6, 12; 9, 21; 12, 28; 16, 37; 21, 49; 24, 56; 35, 86; *Milon.* 27, 73; *Orat. post Red. in Sen.* 7, 17 sq.; *Orat. pro Dom.* 9, 23; 21, 55; *SCHOL. BOB.* ad *Cic. Planc.* 35, 86 p. 271.

qui Pompeii et Caesaris consiliis resistere et posse et non nolle videretur, *M. Porcius Cato* (qui postea Uticensis dictus est). Itaque quum hic quoque removendus esset, Clodius eodem tempore, quo Ciceronis caussa agebatur, legem tulit, ut Cato quaestor cum iure praetorio adiecto etiam quaestore in insulam Cyprum mitteretur ad Ptolemaeum regem, cui ob pecuniam sibi olim parcius missam (vid. ad ann. 687 p. 4) iratus erat, regno spoliandum. Qui quum sub adventum Catonis vitae suae vim intulisset, hic pecuniam sperata longe maiorem Romam reportavit¹⁾. — Eadem lege Clodius Catoni iniunxerat, ut Byzantios quosdam exsules, qui a civibus suis eiecti erant et rerum capitalium condemnati esse dicebantur, in patriam restitueret. Etiam hoc munere Cato functus est et Byzantium pacatum reliquit²⁾.

Denique fanum Magnae Matris Pessinunte, Galatiae oppido, priore sacerdote expulso Clodius Brogitaro Gallograeco, Deiotari genero, impuro homini, grandi pecunia vendidit eumque cum Deiotaro regem appellavit³⁾.

Haec sunt gravissima facta tribunatus Clodiani, quae apud scriptores veteres singulatim commemorantur; sed si Ciceroni fides habenda est, etiam alia multa tacentibus con-

¹⁾ VELL. PATERC. II, 45, 4. 5; LIVII Epit. CIV; CIC. Sest. 26, 57—29, 63 et ibi SCHOL. BOB. p. 301; MILON. 27, 73; Orat. pro Domo 8, 20—9, 22; 20, 52. 53; 25, 65; PLUTARCH. Cat. Min. 34—39; 45; DIO CASS. XXXVIII, 30; XXXIX, 22; APPIAN. B. C. II, 23; STRABON. XIV. p. 684; FLOR. III, 9; SEXT. RUF. 13; AMMIAN. MARCELL. XIV, 8 extr.; VALER. MAX. IV, 1, 14; IV, 3, 2; IX, 4, ext.; PLIN. II. N. VII c. 30 s. 31 § 113; XXXIV c. 8. s. 19 § 92.

²⁾ CICER. Sest. 26, 56 et ibi SCHOL. BOB. p. 301; 30, 84; Orat. pro Domo 20, 52 sq.; 50, 129; HARUSP. Resp. 27, 59; PLUTARCH. Cat. Min. c. 34 extr. et c. 36; cfr. CIC. Q. Fratr. II, 9, 2.

³⁾ CICER. Sest. 26, 56; 30, 84; Orat. HARUSP. Resp. 13, 28 sq.; 27, 59; STRABON. XII p. 567; cfr. CICER. Q. Fratr. II, 9, 2.

sulibus et spreto senatu perpetravit. Vide modo haec: *Quae vero promulgata illo anno fuerint¹⁾, quae promissa multis, quae conscripta, quae sperata, quae cogitata, quid dicam? Qui locus orbis terrae iam non erat alicui destinatus? cuius negotii publici cogitari, optari, fingi curatio potuit, quae non esset adtributa atque descripta? quod genus imperii aut quae provincia, quae ratio auferendae aut conflandae pecuniae non reperiebatur? quae regio orave terrarum erat latior, in qua non regnum aliquod statueretur? quis autem rex, qui illo anno non aut emendum sibi, quod non habebat, aut redimendum, quod habebat, arbitraretur? quis provinciam, quis pecuniam, quis legationem ab senatu petebat? Damnatis de vi restitutio²⁾, consulatus petitio ipsi illi populari sacerdoti³⁾ comparabatur. Haec gemebant boni, sperabant improbi, agebat tribunus plebis, consules adiuocabant⁴⁾.*

Iam vero diuturna impunitate sublatus animo Clodius etiam Pompeio adversari coepit. Hic enim quum in Asia bellum gereret, *Tigranes* minor, Tigranis Armeniorum regis filius, qui a patre defecerat, proelio victus in castra Romanorum confugerat⁵⁾. Ibi a Pompeio liberaliter acceptus est et Sophene, Armeniae regione, donatus; sed quum hoc regno non contentus res novas moliri videretur, in vincula coniectus et a. u. 693 = 61 cum uxore et filia in triumpho ductus est⁶⁾. *Post triumphum Mithridaticum Pom-*

1) Ita scripsi ex emendatione Madvigii, vid. Opusc. p. 466.

2) Hi qui sint ignoramus.

3) *Popularis sacerdos* Clodius vocatur etiam Pison. 36, 89, nimirum ob violata Bonae Deae sacra.

4) CICER. Sest. 30, 66; cfr. Vatin. 15, 36; Milon. 32, 87.

5) DIO CASS. XXXVI, 34; APPIAN. Bell. Mithrid. 104; PLUTARCH. Pomp. 33.

6) DIO CASS. XXXVI, 36; APPIAN. Bell. Mith. 105. 117; PLUTARCH. Pomp. 33. 45.

peius cum in catenis deposerat apud L. Flavium senatorem, qui postea quum esset praetor hoc ipso anno, petiit ab eo Clodius super coenam, ut Tigranem adduci iuberet, ut eum videret. Adductum collocavit in convivium, dein Flavio non reddidit; Tigranem dimisit et habuit extra catenas nec repenti Pompeio reddidit; postea in navem deposuit, et quum profugeret ille, tempestate delatus est Antium. Inde ut deduceretur ad se, Clodius Sex. Clodium¹⁾ misit, qui eum reduceret. Flavius quoque re cognita ad diripiendum Tigranem profectus est. In via Appia ad quartum lapidem ab urbe pugna facta est, in qua multi ex utraque parte ceciderunt, plures tamen ex Flavii, inter quos et M. Papirius, eques Romanus, publicanus, familiaris Pompeio. Flavius sine comite Romam vix perfugit²⁾. Haec prima caussa fuit gravis inimicitiae inter Pompeium et Clodium, eoque tempore alter consulum Gabinius collegit ipse se et contra suum Clodium, primum simulate, deinde non libenter, ad extremum tamen pro Cn. Pompeio vere vehementerque pugnavit³⁾.

Clodii et Clodianorum contumelias⁴⁾ aegre ferens Pompeius iam tum de revocando Cicerone consilia agitavit⁵⁾. Actum est etiam in senatu de hac re Kalendis Iuniis, referente L. Ninnio Quadrato trib. pl.; sed res sperato exitu caruit, quum alius tribunorum Aelius Ligus intercederet⁶⁾.

1) Sex. Clodius fuit familiarissimus Clodii et operarum Clodianarum dux. ASCON. ad Cic. Pis. 4, 8. De hoc homine alio tempore pluribus agam.

2) ASCON. ad Cic. Milon. 14, 37; cfr. CIC. Milon. 7, 18 et ibi SCHOL. BOB. p. 284; Orat. pro Domo 19, 49; 25, 66; DIO CASS. XXXVIII, 30; PLUTARCH. Pomp. 48; CIC. Att. III, 8, 3.

3) CICER. Pison. 12, 27 sq.; Orat. pro Domo 25, 66.

4) PLUTARCH. Pomp. 48 sq.

5) Cfr. CICER. ad Attic. III, 8, 3; III, 10, 1.

6) CIC. Sest. 31, 68; Orat. post Red. in Sen. 2, 3; DIO CASS. XXXVIII, 30.

Quamquam vero senatus reditum Ciceronis ita flagitabat, ut omnia reiiceret, nisi de eo primum consules retulissent, tamen nihil eo anno perfectum est, quum consules rem suscipere nollent Clodii legem timere se simulantes¹⁾.

Inter tumultus huius temporis etiam Pompeio insidiae factae sunt; *quum enim III Idus Sextiles Pompeius in senatum venit, dicitur servo P. Clodii sica excidisse, eaque ad Gabinium consulem delata dictum est servo imperatum a P. Clodio, ut Pompeius occideretur. Pompeius statim domum rediit et se domi tenuit. Obsessus est etiam a liberto Clodii Damione*²⁾.

Sed a. u. 697 = 57, quo anno Clodius privatus erat, quum alter consulum P. CORNELIUS LENTULUS SPINTHER Ciceroni amicissimus esset, alter Q. CAECILIUS METELLUS NEPOS, qui ei vel maxime ex magnis contentionibus rei publicae fuisset inimicus³⁾, simultatem ad tempus depo-

1) CICER. Sest. 31, 68—33, 71; Pis. 13, 29, 30; ad Attic. III, 13, 1; 14, 1; 15, 3. 5. 6; 18; 20, 3; 23—27; Orat. post Red. in Sen. 2, 4; pro Domo 26, 70; PLUTARCH. Cic. 33. — Cicero tempus exsilii maxime Dyrhachii et Thessalonicae egit; sed quam afflictio animo fuerit, ex epistolis eius a. 696 scriptis intelligitur, nimirum ad Attic. III; ad Q. Fratr. I, 3, 4; ad Fam. XIV, 1—4; cfr. Planc. c. 40—42; Divinat. I, 28, 59; VALER. MAX. I, 7, 5; CORN. NEP. Attic. 4, 4; PLUTARCH. Cic. 32; DIO CASS. XXXVIII, 18—29. — *Cn. Plancius*, qui eo anno in Macedonia quaestor fuit, Ciceronem recepit, iuvit, custodivit, conservavit; vid. Planc. 10, 26; 25, 61; 29, 71 (ubi vitae suae insidias ab inimicis factas esse dicit); 32, 78; 40, 95 sqq. — Senatus vero Ciceronis salutem exteris nationibus ut civis optimi commendavit; vid. Cic. Planc. 32, 78; Sest. 22, 50; 60, 128; Pison. 15, 34; Paradox. IV, 1, 29.

2) ASCON. ad Cic. Mil. 14, 37. Cfr. Cic. Sest. 32, 69; 39, 84; Pison. 7, 16; 12, 28; de Aere al. Milon. I, 3, 4; II, 8; Milon. 7, 18, 19; 27, 73; 32, 87; Paradox. IV, 2, 31; Orat. post Red. in Sen. 2, 4; pro Domo 5, 13; Harusp. Resp. 23, 48 sq.; PLUTARCH. Pomp. 49.

3) CICER. Sest. 62, 130.

suisset, quum plerique magistratum et inter tribunos plebis maxime *P. Sestius* et *T. Annius Milo* Pompeio duce et auctore Ciceronis causam suscepissent, lex de revocando eo pridie Nonas Sextiles perlata est. Quo facto post septemdecim mensium absentiam pridie Nonas Septembres Romam rediit¹⁾. Postea etiam domus area ei restituta est, et superficies aedium villaeque vastatae a consulibus ex senatus consulto aestimatae, ut eas pecunia publica restitueret²⁾.

Clodius autem quum a fratre *Appio Claudio Pulchro*, qui praetor eo anno erat, adiuvaretur, et in senatu Ciceroni vehementer restitit et in Urbe armatis hominibus³⁾ multas turbas excitavit; cui quum in primis Milo resisteret, qui et ipse viros acres armaverat et gladiatores emptos cir-

1) Cic. Sest. 33—39; 50—63; Vatin. 3, 8; Provinc. Consul. 18, 43; Pison. 11, 25; c. 15; 22, 51 sq.; Milon. 14, 38; 15, 39; 25, 68; 34, 94; 37, 102; Attic. IV, 1; ad Fam. I, 9, 4. 9. 16; V, 4; Paradox. IV, 1, 28; Legg. III, 19, 45; LIVII Epit. CIV; VELL. PATERC. II, 45, 3; PLUTARCH. Cic. 33; Pomp. 49; APPIAN. B. Civ. II, 16; DIO CASS. XXXIX, 6—10; WOLF ad Pseudo-Cicer. Oratt. IV p. 3 sqq.—Huc pertinent duae illae orationes, quae Ciceronis vulgo feruntur, *Post reditum in senatu* (cfr. Cic. Attic. IV, 1, 5; Planc. 30, 74) et *Ad Quirites post reditum* (cfr. Cic. Att. IV, 1, 6). — Hoc loco iocum aliquem afferam, quem MACROBIUS servavit (Saturn. II, 6): *Quum iratus esse P. Clodius D. Laberio diceretur, quod ei mimum petenti non dedisset, Quid amplius, inquit, mihi facturus es, nisi ut Dyrrhachium eam et redeam? adludens ad Ciceronis exsilium.*

2) CICER. Attic. IV, 1, 7; IV, 2, 2—5; ad Fam. I, 9, 5; Pison. 22, 52 et ibi ASCON.; Orat. Harusp. Resp. 6, 12; 7, 15 sq.; VELL. PATERC. II, 45, 3; PLUTARCH. Cic. 33; APPIAN. B. Civ. II, 16; DIO CASS. XXXIX, 11; cfr. CICER. ad Q. Fratr. II, 4, 2; II, 6, 2. 3; III, 2, 3. — Huc pertinet oratio, quae Ciceroni adscribitur, *Pro Domo sua ad Pontifices.*

3) *Operas illas Clodianas*, quae saepissime commemorantur, Gallice veritas *des ouvriers* et nihil sub sole novi esse, ut proverbio dicitur, *mecum confiteberis.*

cum se habebat, tum ante Ciceronis reditum tum post eum multae pugnae et caedes factae sunt¹). — Inter hos tumultus etiam *Nympharum aedes*, in qua tabulae publicae censorum servabantur, incensa esse videtur, quod facinus P. Clodio eiusque satelliti Sex. Clodio aliquoties tribuitur²). Ubi haec aedes sita fuerit, nescio; commemoratur quidem *sacellum Querquetulanum* in Esquiliiis³), et apud Festum legimus: *Querquetulanae virae putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus silvae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit Querquetularia⁴); sed feminas antiqui, quas sagas nos dicimus, viras appellabant⁵*). Sed hoc sacellum Querquetulanum idem esse atque Nympharum aedem, quae apud Ciceronem commemoratur, contendere non audeo⁶). — Ad eosdem tumultus referendum videtur, quod L. Caecilii praetoris domus oppugnata est⁷), qua de re haec apud Asconium legimus: *L. Caecilius [Rufus], de quo dicitur, fuit praetor P. Lentulo Spintere, Q. Metello Nepote consulibus, quo anno Cicero restitutus est. Is quum faceret ludos Apollinares⁸)*, ita infima

¹) CICER. Sest. c. 35–42; Attic. IV, 2, 3, 4; IV, 3; Q. Fratr. II, 1, 2; II, 3, 6; Paradox. IV, 2, 30; Offic. II, 17, 58; Orat. Harusp. Resp. 8, 15; PLUTARCH. Cicer. 33; Pomp. 49; DIO CASS. XXXIX, 7–8.

²) CIC. Mil. 27, 73; Paradox. IV, 2, 31; Cael. 32, 78; cfr. Sest. 39, 84; 44, 95; Orat. post Red. in Sen. 3, 7; Harusp. Resp. 18, 39; 27, 57.

³) VARR. Ling. Lat. IV p. 15 ed. Bip.

⁴) Cfr. PLIN. Hist. Nat. XVI c. 10 s. 15 § 37.

⁵) FEST. de Verb. sign. p. 221 ed. Lindem.; cfr. PAUL. DIAC. ibid. p. 133.

⁶) Ceterum montem Caesium antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse TACITUS tradit (Annal. IV, 65), et apud PLINIUM (H. N. III c. 5 s. 9 § 69) inter populos Albenses Querquetulani commemorantur.

⁷) CICER. Milon. 14, 38.

⁸) Ludos Apollinares ante diem tertium Nonas Quintiles factos esse

coacta multitudo annonae caritate tumultuata est, ut omnes, qui in theatro spectandi caussa consederant, pellerentur. De oppugnata domo nusquam adhuc legi. Pompeius tamen, quum defenderet Milonem apud populum, de vi accusante Clodio¹⁾, obiecit, ut legimus apud Tironem, libertum Ciceronis, in libro IV de vita eius, oppressum a Clodio L. Caecilium praectorem²⁾. — Eodem tempore Quinti Ciceronis domus primo fracta est coniectu lapidum, deinde inflammata iussu Clodii, inspectante urbe, coniectis ignibus³⁾.

Iam vero ut Clodium legum, si posset, vinculis constringeret, Milo eum de vi accusavit; sed *ecce tibi consul* (Q. Metellus), *praetor* (App. Claudius), *tribunus plebis* (Sex. Atilius Serranus) *nova novi generis edicta proponunt, ne reus adsit, ne citeur, ne quaeratur, ne mentionem omnino cuiquam iudicum aut iudiciorum facere liceat⁴⁾*. Nimirum vetabant iudiciorum fieri mentionem, priusquam comitia aedilicia habita essent, ut Clodius, qui aedilitatem petebat, eam adeptus iudicium effugeret⁵⁾.

Anno u. 698 = 56 CN. CORNELIO LENTULO MARCELLINO, L. MARCIO PHILIPPO COSS. Clodius *aedilis* fuit, hoc demum anno (a. d. XI Kal. Febr.) creatus, quum propter tumultus urbanos comitia superiore anno perfici non potuis-

LIVIVS tradit (XXVII, 23, 7); sed in Kalendariis veteribus ad pridie Nonas Quintiles referuntur (vid. ORELL. Inscript. II p. 394).

1) Vid. paullo infra ad ann. 698 = 56.

2) ASCON. ad Milon. 14, 38.

3) CICER. Attic. IV, 3, 2; Cael. 32, 78; Milon. 32, 87.

4) CICER. Sest. 41, 89; cfr. Sest. 44, 95; Milon. 13, 35; 15, 40; Attic. IV, 3, 2. 3. 5; ad Fam. I, 9, 15; Orat. post Red. in Sen. 8, 19; PLUTARCH. Cic. 33; DIO CASS. XXXIX, 7; MADVIG de Tribunis aeriis pag. 5 not. 4; WUNDER ad Cic. Planc. p. LXXXII, LXXXVII, LXXXIX.

5) Cfr. CICER. Q. Fratr. II, 1, 2. 3.

sent¹). Statim (a. d. IV Non. Febr.) Milonem de vi reum fecit²) in eumque et Pompeium, qui Milonem defendebat, et Ciceronem invecus est, unde iterum pugnae et caedes ortae sunt³). Quin insidias vitae suae fieri Pompeius suspicatus est⁴). Quum vero prodigia quaedam facta essent, et consulti haruspices respondissent iram deorum portendi, quod loca sacra profanata essent, Clodius hoc de Ciceronis domo intelligendum esse contendens, ut quae in area Libertati dedicata aedificaretur, eam per vim diruere conatus est; sed quominus rem perficeret, a Milone prohibitus est⁵).

Quum Cicero deinde acta Clodii rescindere conaretur, quod eum contra leges tribunum plebis factum nihil iure agere potuisse contenderet, M. Cato ex Cypro reversus, ne etiam quae ipse gessisset contra leges facta esse iudicaretur, Clodii partes suscepit; sed etiam hunc virum Clodius paullo post adgressus est absentis Caesaris auxilio fretus⁶). —

1) CICER. AU. IV, 3, 3—5; Q. FRATR. II, 1, 2, 3; II, 2, 2; FAM. I, 4, 1; cfr. SEST. 55, 118; DIO CASS. XXXIX, 18.

2) *Miloni diem dixit P. Clodius, quod gladiatores adhibuisset, ut rogationem posset de Cicerone perferre.* SCHOL. BOB. ad Cic. Mil. 15, 40 p. 288.

3) CICER. Q. FRATR. II, 3; II, 6, 5; II, 7; FAM. I, 5 B, 1; I, 7, 7; SEST. 44, 95; 69, 144; Vatin. c. 17; Milon. 15, 40; 25, 68; DIO CASS. XXXIX, 18—19; cfr. ORELLII Excurs. de ordine Epistolarum ad Quintum Fratrem p. 432 sqq.

4) CICER. Q. FRATR. II, 3, 3. 4.

5) DIO CASS. XXXIX, 20; cfr. CIC. ATTIC. IV, 7, 3. — Huc pertinet oratio illa, quae Ciceroni tribuitur, *de haruspicum responsis*.

6) DIO CASS. XXXIX, 21—23; PLUTARCH. Cicer. 34; Cat. Min. 40; cfr. CIC. PROV. CONS. 19, 45—20, 47; Orat. pro Dom. 16, 42; Harusp. Resp. 24, 50 sq. — Tribunus plebis eo anno fuit *L. Raci- lius*, cuius *divina in se merita* Cicero commemorat (Planc. 32, 77; cfr. Q. FRATR. II, 1, 2, 3; II, 6, 5; FAM. I, 7, 2). SCHOL. BOB. ad locum illum Planc. p. 268 inter alia tradit: *exstat libellus Ciceronis*,

Extremo autem anno cum Pompeio in gratiam rediit; cuius quum causam ageret, tumultu ad curiam orto paene interfectus est¹⁾. — Eodem anno *M. Caelius* accusatus est, quod aurum a Clodia, Clodii sorore, mutuam sumpsisset venenumque quaesisset, quod Clodiae daretur; sed Cicerone defendente absolutus est. In accusando Caelio etiam P. Clodii quaedam partes fuerunt²⁾.

Anno 699 = 55, quo anno C. N. POMPEIUS et M. LICINIUS CRASSUS secundum consulatum per vim arreptum gerebant, modo unam Clodii mentionem apud Ciceronem inveni: *Crassus consul dixit esse, quod Clodius hoc tempore cuperet per se et per Pompeium consequi; putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione quod vellem. Totum ei negotium permisi neque in eius potestate dixi fore. Illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per senatum, per populum, libera aut Byzantium aut ad Brogitarum aut utrumque. Plena res numorum*³⁾. *Quod ego non nimium laboro, etiam si minus adsequor, quod volo*⁴⁾. Fieri potest, ut hanc legationem consecutus Clodius ab Urbe abfuerit.

qui ita inscribitur: EDICTUM L. RACILII TRIBUNI PLEBI, quod sub nomine ipsius Cicero inscripsit in invectionem P. Clodii. De eiusmodi edictis, quae propria erant magistratum, quibus in dissensione ad convicia facile abutebantur, GARATONIUS egit ad Planc. l. c. p. 193 sq. ed. Wunderi. Itaque, nisi fallit coniectura, Cicero in his cum Clodio certaminibus Racilii opera usus est.

1) DIO CASS. XXXIX, 29; cfr. Orat. Harusp. Resp. 24, 52.

2) CIC. Cael. 11, 27.

3) De exsulibus Byzantiis per Clodium restitutis et de Brogitaro dictum est supra p. 21. Videtur autem Clodius cum iis syngraphas fecisse (Orat. pro Domo 50, 129), ex quibus debitam sibi pecuniam nunc exigere volebat.

4) CIC. Q. Fratr. II, 9, 2.

Anno 700 = 54, quum L. DOMITIUS AHENOBARBUS et AP. CLAUDIUS PULCHER, Clodii frater, consules erant, hic praeturam in annum proximum petiit; sed quum immani ambitu candidatorum comitia ita tracta essent, ut Quintili demum mense a. 701 = 53 novi magistratus curules crearentur¹⁾, Clodius, ut integrum annum ad praeturam gerendam haberet, subito reliquit annum suum seseque in annum proximum transtulit²⁾. Eodem anno cum Cicerone et quattuor aliis patronis M. Scaurum repetundarum reum defendit³⁾. Praeterea legimus Clodium ad Caesarem litteras misisse, quibus quum respondere vellet Q. Cicero, Caesar petenti veniam non dedit⁴⁾. Denique nescio quid novae simultatis inter Clodium et Pompeium ortum esse videtur; in epistola certe a. d. IX Kalend. Novemb. scripta Cicero timet, ne Pompeius cum Clodio in gratiam redeat⁵⁾. Hoc tamen postea factum est, sed incertum quo anno, et ita quidem, ut Clodius *abiecta omni dignitate ordinis sui Pompeium demissis precibus oraverit, ut ab eo in gratiam reciperetur*⁶⁾.

¹⁾ CICER. ATT. IV, 15, 7; 16, 6—8. 11; 17, 2; 18, 2—3; Q. FRATR. II, 15 b, 4; 16, 2. 3; III, 1 c. 5 § 16; 2, 3; 3, 2; 8, 3. 4; 9, 3; FAM. VII, 11, 1; DIO CASS. XL, 45; PLUTARCH. POMP. 54; CAT. MIN. 44; PEYRON Exc. V ad Or. pro M. Scauro p. 286 sqq. ed. Beier.

²⁾ CICER. MILON. 9, 24; SCHOL. BOB. ad Or. de Aere al. Milon. III, 4 p. 346.

³⁾ ASCON. ad Cic. Scaur. p. 20; cfr. Cic. Scaur. 37 et ibi Beier p. 197. — De Scauro, candidato consulatus, bis accusato et damnato, vid. BEIER. ad Cic. Off. I, 39, 138; ad Fragm. Oratt. p. 128, 228.

⁴⁾ CIC. Q. FRATR. III, 1 c. 4 § 11 coll. c. 5 § 17.

⁵⁾ CIC. Q. FRATR. III, 4, 2.

⁶⁾ SCHOL. BOB. ad Cic. de Aer. al. Milon. II, 5 p. 344; cfr. ibid. II, 7; V, 4 cum Schol. p. 347; CIC. MILON. 8, 21; 29, 79; 32, 88. — Nescio quo referendus sit locus Ciceronis ex oratione pro P. Vatino (CIC. ad FAM. I, 9, 19): *Petivi a iudicibus, ut, quoniam quidam*

ANNO 701 = 53 CN. DOMITIUS CALVINUS, M. VALE-
RIUS MESSALA consulatum inierunt septimo anni mense¹⁾.
His consulibus fere nihil in Urbe actum est nisi de comitiis
habendis; sed quum candidati *non solum largitione palam
profusa, sed etiam factionibus armatorum succincti* magistra-
tus peterent²⁾, nihil perfici poterat, quamquam consules
lato clavo deposito equestri vestitu tamquam in magno luctu
senatum habebant³⁾. Consulatum autem petebant *T. Annius
Milo, P. Plautius Hypsaecus, Q. Caecilius Metellus Scipio,*
praeturam *P. Clodius*; qui quum et Miloni infestissimus
esset et, ne ab eo consule coerceretur⁴⁾, timeret, *contulit
se ad eius competitors, sed ita, totam ut petitionem ipse
solus etiam invitis illis gubernaret; tota ut comitia suis, ut
dictitabat, humeris sustineret. Convocabat tribus; se inter-
ponebat; Collinam novam⁵⁾ delectu perditissimorum civium
conscribebat⁶⁾*. Itaque inter Milonis et Clodii factiones saepe

*nobiles homines et de me optime meriti nimis amarent inimicum meum
neque inspectante saepe eum in senatu modo severe seducerent, modo
familiariter atque hilare amplexarentur, quoniamque illi haberent
suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem illo-
rum animos mediocriter lacesitus leviter repungere.*

1) DIO CASS. XL, 17. 45; cfr. APPIAN. B. Civ. II, 19.

2) ASCON. Argum. Milon. p. 31 ed. Orell.

3) DIO CASS. XL, 46.

4) CICER. Milon. 9, 25; 12, 32; 13, 34; 16, 43; 19, 51; 31, 84;
32, 88 sq.

5) *Collina* erat una ex quattuor tribubus urbanis, quae plebem ur-
banam continebant (PLIN. Hist. Nat. XVIII c. 3 s. 3 § 13). Quid
sit autem, quod Clodium fecisse Cicero arguat, obscurum est; sed
vera est fortasse Garatonii interpretatio: *Clodius tantum perditissimo-
rum civium numerum conscripserat, ut Collina tribus, quae maxima
erat, maiorem tribulium numerum non haberet.*

6) CIC. Milon. 9, 25.

pugnatum est¹⁾. Inter hos tumultus etiam Calvinus consul vulneratus est²⁾ et Cicero pæne interfectus, ut ipse dicit: *haec (sica Clodii), haec eadem longo intervallo conversa rursus est in me; nuper quidem, ut scitis, me ad regiam pæne confecit³⁾*. Ad quae verba haec notavit Asconius: *Quo die periculum hoc adierit, ut Clodius eum ad Regiam pæne confecerit, nusquam inveni; non tamen adducor, ut putem Ciceronem mentitum, praesertim quum adiciat UT SCITIS. Sed videtur mihi loqui de eo die, quo cons. Domitio et Messala inter candidatorum Hypsaei et Milonis manus in via Sacra pugnatum est, multique ex Milonis ex improvise ceciderunt. De cuius [diei] caede et periculo suo ut putem loqui eum, facit et locus pugnae — nam in Sacra via traditur commissa, in qua est Regia⁴⁾ —, et quod adsidue simul erant cum candidatis suffragatores, Milonis Cicero, Hypsaei Clodius⁵⁾*. — Ad eosdem tumultus pertinere videtur, quod M. Antonius (qui postea triumvir factus est) Clodium in

1) ASCON. Argum. Mil. p. 31 sq.; cfr. Cic. Milon. 13, 34; 15, 41; 21, 56.

2) DIO CASS. XL, 46. Cfr. CICER. Fragm. de Aer. al. Milon. II, 3: *Lapidibus duo consules ceciderunt*; ad quem locum in SCHOL. BOB. p. 343 legitur hos consules esse Cn. Domitium Calvinum et M. Valerium Messalam. *Nec alia fuit causa, cur senatus convocaretur, quam illa praecipua, quod P. Clodius immissa seditiosorum manu commitia turbaverat, quae habebantur de consulibus creandis, quum esset etiam Milo candidatus.* Cfr. SCHOL. BOB. Argum. Orat. de Aere alieno Milon. p. 341 sq.

3) CICER. Milon. 14, 37; cfr. ibid. 7, 20, ubi se aliquoties *ex P. Clodii telis et ex cruentis eius manibus effugisse* dicit.

4) *Ancus Marcius habitaverat in summa Sacra via, ubi aedes Larum est.* SOLIN. Polyhist. c. 1 p. 2 F; cfr. FEST. v. *October equus* p. 111 et 186; PSEUDO-ASCON. ad Cic. Verr. Act. I, 7, 19.

5) ASCON. ad Milon. 14, 37 p. 48.

foro paene occidisset, nisi se ille fugiens in scalas tabernae librariae coniecisset¹⁾.

Clodii autem magni intererat, ut praetor fieret; nam si Ciceroni fides habenda est, Clodius, si imperium nactus esset, quum multa alia facinora perpetrasset²⁾, tum praetor leges rei publicae perniciosas promulgasset³⁾. In his fuisse traditur lex de libertinorum suffragiis, de qua Asconius dicit *fuisse inter leges P. Clodii, quas ferre proposuerat, eam quoque, qua libertini, qui non nisi in urbanis tribubus suffragium ferebant, possent in rusticis quoque tribubus, quae propriae ingenuorum sunt, ferre*⁴⁾. Num quid praeterea in hac lege fuerit, omnino obscurum est⁵⁾.

Anno u. 702 = 52 mense Ianuario neque consules neque praetores erant⁶⁾. Iam vero quum *Milo*, quoniam se *certissimum consulem* videbat⁷⁾, *quam primum comitia*

1) CICER. Milon. 15, 40; Philipp. II, 9, 21; II, 20, 49; cfr. DIO CASS. XLV, 40.

2) CICER. Mil. 28, 76; 32, 87; 33, 89 sq.

3) CICER. Milon. 12, 33; 33, 89.

4) ASCON. ad Milon. 32, 87; cfr. CIC. Milon. 32, 87; 33, 89; de Aere al. Milon. IV, 1. 2 et ibi SCHOL. BOB. p. 346. — Similem legem C. *Manilius* trib. pl. a u. 687 = 67 tulerat; vid. DIO CASS. XXXVI, 25; ASCON. ad Milon. 8, 22; ad Cornel. p. 64 et 65. Nam cur Baitero (ad Ascon. p. 45 sq.) credamus, duas fuisse leges eiusdem argumenti, alteram *Maniliam*, alteram *Manliam* (vid. Ind. Legg. in Cic. p. 217 et 219), nullam omnino causam esse puto; nec vidit Baiterus verba Ciceronis de L. Domitio: *dederas enim, quam contemneres populares insanias, IAM AB ADOLESCENTIA documenta maxima* (Milon. 8, 22), de praetore, homine quadraginta minimum annorum, dici non potuisse.

5) Vid. Interpretes ad Cic. II. cc.; BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. LXI sq. not., p. 131 sq., p. 280; I. B. F. BIERREGAARD de supplemento Peyroniano lacunae, quae est in c. XII orationis Ciceronis pro T. Annio Milone. Havniae 1830.

6) DIO CASS. XL, 46; ASCON. Argum. Milon. p. 32.

7) CICER. Milon. 9, 25; 35, 96.

confici, competitores eius trahere vellent, ideoque Pompeius, gener Scipionis¹⁾, et T. Munatius (Plancus Bursa) trib. pl. referri ad senatum de patriciis convocandis, qui interregem proderent, non essent passi, quum interregem prodere moris esset: a. d. XIII Kal. Febr.²⁾ Milo Lanuvium, ex quo erat municipio et ibi tum dictator³⁾, profectus est ad flaminem prodendum postera die. Occurrit ei circa horam nonam⁴⁾ Clodius paullo ultra Bovillas, rediens ab Aricia, prope eum locum, in quo Bonae Deae sacellum est⁵⁾. Erat autem allocutus decuriones Aricinorum⁶⁾. Vehabatur Clodius equo⁷⁾. Servi XXX fere expediti, ut illo tempore mos erat iter facientibus, gladiis cincti sequebantur. Erant cum Clodio praeterea tres comites eius, ex quibus eques Romanus unus, C. Cassinius Schola⁸⁾, duo de plebe novi homines, P. Pomponius, C. Clodius⁹⁾. Milo rheda

1) Pompeius enim paullo ante uxorem duxerat *Corneliam*, filiam Metelli Scipionis, viduam P. Crassi filii; vid. PLUTARCH. Pomp. 55; DIO CASS. XL, 51.

2) CIC. MILON. 10, 27. — Eodem die fuit insanissima contio, ab ipseus (Clodii) mercenario tribuno plebis concitata (CIC. MILON. 17, 45; cfr. 10, 27). Ad hunc locum ASCONIUS p. 49 notavit: *Hoc significat, eo die, quo Clodius occisus est, contionatum esse mercenarium eius tribunum plebis. Sunt autem contionati eo die, ut ex actis apparet, C. Sallustius et Q. Pompeius, utrique et inimici Milonis et satis inquieti. Sed videtur mihi Q. Pompeium significare; nam eius seditiosior fuit contio.* Cfr. de hoc loco GARATON. ad MILON. 6, 14 p. 173 sq. ed. Orell.

3) De Milone eiusque dictatura Lanuvina dicam alio loco.

4) Cfr. QUINTILIAN. Inst. Or. VI, 3, 49.

5) Vid. supra p. 7.

6) Q. Metellus Scipio in senatu dixit Clodium Aricinos decuriones alloquendi gratia abisse, profectum cum sex ac viginti servis. ASCON. Argum. MILON. p. 36. Cfr. CIC. MILON. 19, 51.

7) Cfr. CIC. MILON. 10, 28; 21, 55.

8) Vid. supra p. 11.

9) Cfr. CIC. MILON. 17, 46.

vehabatur cum uxore *Fausta*¹⁾ et *M. Fufio*, familiare suo. *Sequebatur eos magnum servorum agmen*²⁾, inter quos gladiatores quoque erant, ex quibus duo noti, *Eudamus* et *Birria*. *Ii in ultimo agmine tardius euntes cum servis P. Clodii rixam commiserunt. Ad quem tumultum quum respexisset Clodius minitabundus, humerum eius Birria rhomphaea traiecit. Inde quum orta esset pugna, plures Miloniani accurrerunt*³⁾. *Clodius vulneratus in tabernam proximam in Bovillano delatus est. Milo ut cognovit vulneratum Clodium, quum sibi periculosius illud etiam vivo eo futurum intelligeret, occiso autem magnum solatium esset habiturus, etiam si subeunda esset*

1) Cfr. CIC. Milon. 10, 28; 20, 54.

2) *Q. Metellus Scipio in senatu dixit Milonem cum servis amplius trecentis armatis obviam Clodio contendisse.* ASCON. Argum. Milon. p. 36. Cfr. CIC. Mil. 21, 55.

3) Cfr. CIC. Milon. c. 10. 20. 21. — Quamquam haec rixa forte commissa fuerat (cfr. QUINTILIAN. VI, 5, 10), tamen notum erat utrumque mortem alteri saepe minatum esse (ASCON. p. 42). Iam a. 697 = 57 Cicero ad Atticum scripserat (IV, 3, 5): *Reum Publicum, nisi ante occisus erit, fore a Milone puto. Si se in turba obtulerit, occisum iri ab ipso Milone video. Non dubitat facere; prae se fert; casum illum nostrum non extimescit.* Clodius autem palam dictitabat consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse, et M. Favonio dixerat *Milonem triduo aut summum quadriduo periturum* (CICER. Milon. 9, 26; 16, 44; 19, 52). Fuerunt, qui Clodii caedem Ciceronis consilio factam esse contendrent, quibus ita respondit, ut rem prius transactam esse diceret, quam quisquam Milonem facturum id suspicaretur (CICER. Milon. 18, 47; Philipp. II, 9, 21; II, 20, 49). Fuisse autem hoc crimen a Q. Pompeio Rufo et C. Sallustio tribunis plebis in Ciceronem coniectum, quum legem Pompeii in contione suaderent, ASCONIUS testatur ad Milon. 18, 47. — Sed quanti Cicero caedem Clodii fecerit, inde apparet, quod ex ea novam quasi aeram inceptit; scribit enim a. 703 = 51 ad Atticum (V, 13, 1): *Ephesum venimus a. d. XI Kal. Sext. sexagesimo et quingentesimo post pugnam Bovillanam;* et a. 704 = 50 (Attic. VI, 1, 26): *Post Leuetricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.*

poena, exturbari taberna iussit. Fuit antesignanus servorum eius M. Fustenus¹). Atque ita Clodius latens extractus est multisque vulneribus confectus. Cadaver eius in via relictum, quia servi Clodii aut occisi erant aut graviter saucii latebant, Sex. Tedijs senator, qui forte ex rure in urbem revertebatur, sustulit et lectica sua Romam ferri iussit; ipse rursus eodem, unde erat egressus, se recepit. Perlatum est corpus Clodii ante primam noctis horam, infimaeque plebis et servorum maxima multitudo magno luctu corpus in atrio domus positum circumstetit. Augebat autem facti invidiam uxor Clodii Fulvia, quae cum effusa lamentatione vulnera eius ostendebat. Maior postera die luce prima multitudo eiusdem generis confluit, compluresque noti homines elisi sunt, inter quos C. Vibienus senator²). Erat domus Clodii, ante paucos menses empta de M. Scauro, in Palatio; eodem T. Munatius Plancus, frater L. Planci oratoris, et Q. Pompeius Rufus, Syllae dictatoris ex filia nepos, tribuni plebis, accucurrerunt; eisque adstantibus vulgus imperitum corpus nudum, calcatum, sicut in lecto erat positum, ut vulnera videri possent, in forum detulit et in rostris posuit. Ibi pro contione Plancus et Pompeius, qui competitoribus Milonis studebant, invidiam

¹) *Fusteni* nomen corruptum esse videtur; nam alio loco Asconii (p. 54 sq.) *M. Saufeius M. F.* dux fuisse dicitur in expugnanda taberna Bovillis et Clodio occidendo. Illic post Milonem eadem lege Pompeia accusatus est; sed qui eum defendebant, M. Cicero et M. Caelius, obtinuerunt, ut una sententia absolveretur; *manifestumque odium Clodii saluti Saufeio fuit, quum eius vel peior causa quam Milonis fuisset, quod aperte dux fuerat expugnandae tabernae.* Repetitus deinde post paucos dies apud Considium quaestorem est lege Plautia de vi, sed a Cicerone et M. Terentio Varrone Gibba defensus absolutus est sententiis plenius quam prius. ASCON. ad Milon. p. 54 sq.

²) Si hoc nomen ex CIC. Milon. 14, 37 sunpsit Asconius, errasse videtur; nam, nisi fallor, ibi aliquid a Cicerone commemoratur, quod a. 696 = 58 factum est.

*Miloni fecerunt*¹⁾. *Populus duce Sex. Clodio scriba corpus P. Clodii in curiam intulit cremavitque subselliis et tribunatibus et mensis et codicibus librariorum*²⁾. *Quo igne et ipsa quoque curia flagravat, et item Porcia basilica, quae erat ei iuncta, ambusta est*³⁾. *Domus quoque M. Lepidi interregis*⁴⁾ — *is enim magistratus curulis erat creatus — et absentis Milo-*

1) *T. Munatius Plancus et Q. Pompeius Rufus, tribuni plebis, contentiati sunt eo ipso tempore plebemque in Milonem accenderunt, quo propter Clodii corpus curia incensa est; nec prius destiterunt, quam flamma eius incendii fugati sunt e contione. Erant enim tunc Rostra non eo loco, quo nunc sunt, sed ad Comitium, prope iuncta curiae. Ob hoc T. Munatium ambustum tribunum appellat* (CICER. Milon. 5, 12); *fuit autem paratus ad dicendum. ASCON. ad Milon. 5, 12. Quod autem de Rostris scribit, observandum est vetera Rostra in medio fere foro fuisse* (DIO CASS. XLIII, 49); *sed a Iulio Caesare nova Rostra in alia fori parte posita sunt ante aedem Divi Iulii* (DIO CASS. l. c. et LVI, 34; SÜETON. Aug. 100 et ibi Intt.).

2) Cfr. CICER. Milon. 13, 33; 32, 86; 33, 90 sq.

3) *Munatius Plancus postea, quod curiam incendisset, condemnatus in exsilium abiit, sed belli civilis tempore Romam revertit. Vid. CICER. ad Fam. VII, 2, 2—3; Philipp. VI, 4, 10; XIII, 12, 27; DIO CASS. XL, 55; PLUTARCH. Pomp. 55; Cat. Min. 48; cfr. BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 223.*

4) *Post biduum medium, quam Clodius occisus erat, interrex primus proditus est M. Aemilius Lepidus. Non fuit autem moris ab eo, qui primus interrex proditus erat, comitia haberi. Sed Scipionis et Hypsaei factiones, quia recens invidia Milonis erat, quum contra ius postularent, ut interrex ad comitia consulum creandorum descenderet, idque ipse non faceret, domum eius per omnes interregni dies (fuerunt autem ex more quinque) obsederunt. Deinde omni vi ianua expugnata et imagines maiorum deiecerunt et lectulum adversum uxoris eius Corneliae, cuius castitas pro exemplo habita est, fregerunt itemque telas, quae ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt; postque supervenit Milonis manus et ipsa postulans comitia; cuius adventus fuit saluti Lepido; in se enim ipsae conversae sunt factiones inimicae, atque ita oppugnatio domus interregis ommissa est. ASCON. ad Milon. 5, 14; cfr. ad eund. loc. SCHOL. BOB. p. 281.*

nis eadem illa Clodiana multitudo oppugnavit, deinde sagittis repulsa est. Tum fasces ex lecto Libitinae raptos adtulit ad domum Scipionis et Hypsaei, deinde ad hortos Cn. Pompeii, clamitans eum modo consulem, modo dictatorem¹⁾.

Hic vitae exitus P. Clodio fuit, quo nemo perniciosior rei publicae neque bonis inimicius vixerat²⁾. Aliud de moribus eius testimonium eiusdem Velleii initio huius libelli adtuli³⁾. Cum his aliorum iudicia consentiunt, ut Plutarchi: ἦν Κλώδιος ἀνὴρ εὐγενής, τῷ φρονήματι θρασύς καὶ ἀνθάδης⁴⁾; et Πόπλιος Κλώδιος ἦν ἀνὴρ γένει μὲν εὐπατρίδης καὶ πλούτῳ καὶ λόγῳ λαμπρός, ὕβρει δὲ καὶ θρασύτητι τῶν ἐπὶ βδελυρία περιβοήτων οὐδενὸς δεύτερος⁵⁾. Item Asconii, qui cum adolescentem perditum appellat⁶⁾. Nam Ciceronis, inimicissimi hominis, testimonio fortasse non nimis confidendum est, apud quem quum alia legimus tum haec: *Uno in homine, Q. Fufi, fateor te vidisse plus quam me. Ego P. Clodium arbitrabar perniciosum civem, sceleratum, libidinosum, impium, audacem, facinorosum; tu contra sanctum, temperantem, innocentem, modestum, retinendum civem*

1) ASCON. Argum. Milon. p. 32 sqq.; cfr. ibid. p. 36. 38. 41; LIVII Epit. CVII; VELL. PATERC. II, 47, 4; APPIAN. Bell. Civ. II, 20—21; DIO CASS. XL, 48. 49.

2) VELL. PATERC. II, 47, 5.

3) Pag. 3. — Cfr. GELL. Noct. Attic. II, 7: *Si imperet (pater filio) uxorem ducere infamem, propudiosam, criminosam, aut pro reo Catilina aliquo aut Tubulo aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum, quoniam accedente aliquo turpitudinis numero desinunt esse per sese haec media atque indifferentia. — De L. Tubulo, quem unum ex omni memoria sceleratissimum et audacissimum fuisse accepimus, vid. CICER. Scaur. I, 5 et ibi ASCON. p. 23.*

4) PLUTARCH. Cicer. 28.

5) PLUTARCH. Caes. 9.

6) ASCON. ad Cic. Cornel. p. 66.

*et optandum; in hoc uno te plurimum vidisse, me multum errasse concedo*¹⁾. Idem alio loco haec dicit: *Mihi res erat. . . . cum scurrarum locupletium scorto, cum sororis adultero, cum stuprorum sacerdote, cum venefico, cum testamentario, cum sicario, cum latrone*²⁾. His unum locum adiciam: *Quaero ex te. . . . appellarisne nominatim pestem illius anni, furiam patriae, tempestatem rei publicae, Clodium*³⁾. Multo minus personati Ciceronis conviciis fides habenda est, qui eum *patricidam, fratricidam, sororicidam* appellat⁴⁾.

Fuit autem Clodius *illiberali figura*⁵⁾. Huc pertinet iocus Ciceronis: *Sed, credo, postquam speculum tibi adlatum est, longe te a pulchris abesse sensisti*⁶⁾; item *Surgit pulchellus puer*⁷⁾. Fortasse etiam hoc: *Non pudet? sed quid pudeat hominem non modo sine rubore, verum omnino sine ore?*⁸⁾. Idem Cicero alio loco gravius: *Nemo illum foedum vultum (Clodii) adspicere, nemo furialem vocem bonus audire poterat*⁹⁾.

Possessiones Clodii erant in Etruria ad viam Aureliam¹⁰⁾.

1) CICER. Philipp. VIII, 5, 16.

2) CICER. Sest. 17, 39.

3) CICER. Vatin. 14, 33; cfr. Sest. 7, 15 16; Pis. 4, 9; 9, 21; Milon. 12, 32; 16, 43; 27, 73. 74; 29, 78; 31, 85; Paradox. IV; de Legg. III, 9, 21 sq.

4) Orat. pro Domo 10, 26; cfr. ibid. 18, 47; 19, 50; 27, 72; 48, 126; 53, 137; 54, 139; Harusp. Resp. 3, 4; 18, 39; 20, 42; 26, 55; 26, 57—27, 59.

5) SCHOL. BOB. ad Cic. in Clod. et Cur. V, 4 p. 337 et ad Orat. de Aere al. Milon. II, 6 p. 344.

6) CICER. in Clod. et Cur. V, 4.

7) CICER. ad Att. I, 16, 10; cfr. ad Att. II, 22, 1.

8) CICER. de Aere al. Milon. II, 6.

9) CICER. Sest. 50, 106.

10) CICER. Phil. XII, 9, 23.

Ibi servos agrestes alebat, quibus ad vim faciendam uteretur. Huc pertinent eius castra *Etrusca*¹⁾; item haec: *Servos agrestes et barbaros, quibus silvas publicas depopulatus erat Etruriamque vexarat, ex Apennino deduxerat, quos videbatis*²⁾; et haec: *Eisdem ad caedem civium de Apennino deduxisti*³⁾. Eodem haec referenda videntur: (*Clodius*), *qui non calumnia litium, non iniustis vindictis ac sacramentis alienos fundos, sed castris, exercitu, signis inferendis petebat; qui non solum Etruscos (eos enim penitus contempserat), sed hunc P. Varium, fortissimum atque optimum civem, iudicem nostrum, pellere possessionibus armis castrisque conatus est; qui cum architectis et decempedis villas multorum hortosque peragrabat; qui Ianiculo et Alpibus spem possessionum terminabat suarum; qui quum ab equite Romano splendido et forti, M. Paconio, non impetrasset, ut insulam in lacu Prelio*⁴⁾ *venderet, repente lintribus in eam insulam materiem, calcem, caementa, arma convexit, dominoque trans ripam inspectante non dubitavit aedificium exstruere in alieno*⁵⁾.

1) CICER. Milon. 21, 55.

2) CICER. Milon. 9, 26.

3) CICER. de Aere al. Milon. II, 2. — Similia ab aliis facta esse apparet ex Ciceronis epistola ad Q. Fratr. II, 3, 4: *Itaque se comparat (Pompeius), homines ex agris arcessit. Operas autem suas Clodius confirmat. Manus ad Quirinalia paratur; in eo multo sumus superiores ipsius copiis. Sed magna manus ex Piceno et Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone et Lentulo resistamus.* Scripta haec sunt a. 698 = 56. — Ceterum de vi hominibus coactis armatisve vid. CICER. pro M. Tullio § 7 sqq. et ibi Intt. et § 18 sq.

4) Hic lacus in Etruria fuisse videtur; vid. ANTONINI Itinerar. p. 292 et ibi Wessel.; PLIN. H. N. III c. 5 s. 8 § 51.

5) CICER. Milon. 27, 74. — Verba Ciceroniana, quae haec proxime sequuntur, quum facinora quaedam Clodiana commemorant, adferenda putavi, quamquam quo pertineant non constat: *Qui huic T. Furfanio,*

Domum Clodius habuit in Palatio contiguam Ciceronis domo¹⁾; eodemque loco domum habebat soror eius Clodia quadrantaria²⁾, de qua dicam paullo infra. Itaque huc pertinent verba Ciceronis de Clodio: *qui parietem sic per vestibulum sororis instituit ducere, sic agere fundamenta, ut sororem non modo vestibulo privaret, sed omni aditu et limine*³⁾. — Sed etiam aliam domum in Palatio paucis ante mortem mensibus de M. Scauro⁴⁾ emerat⁵⁾ idque, ut videtur, sestertium centies et quadragies octies (= 544670 Spec.), quod Plinius non secus ac regum insaniam miratur⁶⁾. Habuit etiam *Albanum* aliquod, in cuius vicinia interfectus est; hoc Albanum, quod viam Appiam inter Bovillas et Ariciam tangebatur, edito atque excelso loco positum erat⁷⁾; est enim ab Aricia ad Bovillas in conspectu mons Albanus, per colles ac tumulos iter est⁸⁾. — Quod autem

cui viro? dii immortales! — quid enim ego de muliercula Scantia, quid de adolescente Aponio dicam? quorum utrique mortem est minitatus, nisi sibi hortorum possessione cessisset; — sed ausus est Furfanio dicere, si sibi pecuniam, quantam poposcerat, non dedisset, mortuum se in domum eius illaturum, qua invidia huic esset tali viro conflagrandum; qui Appium fratrem, hominem mihi coniunctum fidissima gratia, absentem de possessione fundi deiecit (Milon. 27, 75). — De Aponio cfr. BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 224. — De Etruria a Clodio vastata cfr. CICER. Milon. 19, 50; 32, 87; 35, 98.

1) Orat. Harusp. Resp. 15, 33; cfr. Cic. Cael. 7, 17. 18. De Ciceronis domo vid. BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 84.

2) Vid. Cic. Cael. 8, 18; 15, 36; 16, 38.

3) CICER. Milon. 27, 75.

4) Cfr. CICER. Off. I, 39, 138; ASCON. ad Cic. Scaur. § 45. i. p. 27 Orell.; MAH Praef. Alter. p. XXXVII sq. ed. Beieri.

5) ASCON. Argum. Milon. p. 33.

6) PLIN. Hist. Nat. XXXVI c. 15 s. 24 § 103.

7) CICER. Milon. 10, 29; 17, 46; 18, 48; 19, 51; 20, 53; 31, 85.

8) GARATON. ad Milon. 31, 85 p. 294 ed. Orell.

plurimis eorum Romanorum, qui illa aetate inclaruerunt, accidit, idem Clodio usu venit, ut adolescens certe *magno aere alieno gravatus esset*¹⁾; sed fieri potest, ut non minus quam P. Vatinius²⁾ *in magistratibus ex mendicitate emergerit et ex pauperrimo dives factus sit.*

Uxor Clodii³⁾ *Fulvia* fuit, filia Semproniae, neptis Tuditani⁴⁾, *nihil muliebri praeter corpus gerens*⁵⁾, οὐ θαλασίαν οὐδ' οἰκουρίαν φρονοῦν γύναιον οὐδ' ἀνδρὸς ἰδιώτου κρατεῖν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἄρχοντος ἄρχειν καὶ στρατηγούντος στρατηγεῖν βουλόμενον⁶⁾. Pater eius fuit M. Fulvius Bambalio, *homo nullo numero*⁷⁾. Ex Clodio filiam susceperat⁸⁾ *Claudiam*, quam vix dum nubilem Octavianus Caesar adolescens uxorem duxit, sed similitate cum socru exorta dimisit intactam ad-

1) CICER. Orat. in Clod. et Curion. II, 2—6; III, 4; et ad eos locos SCHOL. BOB. p. 332 et 333. Habita est haec oratio a. 693 = 61.

2) CICER. Vatin. 9, 23; 12, 29.

3) Putatur Clodius ante Fulviam aliam uxorem habuisse *Pinariam*, cuius frater fuerit L. *Pinarius Natta*, privignus L. Murenae, Pontifex; vid. Orat. pro Domo 45, 118; 52, 134; SERV. ad Virg. Aen. VIII, 269; CICER. Muren. 35, 73; ad Attic. IV, 8. b, 3; PERIZON. Animadv. Histor. Cap. V p. 207 ed. Harles.; WOLF ad Pseudo-Cicer. Oratt. IV p. 267 sq., 283, 325. Sed satis incerta res est.

4) ASCON. Argum. Milon p. 41; CICER. Philipp. III, 6, 16.

5) VELL. PATERC. II, 74, 3.

6) PLUTARCH. Anton. 10; cfr. FLOR. IV, 5, 2; DIO CASS. XLVIII, 10. — Fulviae alteram buccam inflatiorem fuisse legimus apud SUTTON. de claris Rhetorr. 5.

7) CICER. Philipp. III, 6, 16 coll. II, 36, 90; DIO CASS. XLV, 47; XLVI, 7. 28.

8) Superstes P. Clodio etiam filius fuit P. *Clodius*; vid. ANTONII Epist. ad Cicer. in Ep. ad Attic. XIV, 13, A, 2. 3 et CICER. Epist. ad Anton. ibid. B, 4. 5; cfr. Philipp. XII, 9, 23. Sed hic utrum ex Fulvia an ex alia muliere natus sit, nescio.

huc et virginem¹⁾. Post Clodii mortem Fulvia *C. Curioni* nupsit eoque defuncto *M. Antonio* triumviro²⁾; qui quum hostis iudicatus esset, inimici eius Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant; sed in hac calamitate a T. Pomponio Attico sustentata est³⁾. Postea restituto marito magna eius potentia fuit⁴⁾. Interfecti vero Ciceronis caput abscissum quum Romam adlatum esset (a. 711 = 43), Fulvia id genibus suis impositum conspuisse linguamque extractam acubus compunxisse traditur⁵⁾. — Anno 713 = 41 Fulvia Octaviano infesta⁶⁾ cum L. Antonio, triumviri fratre, qui eo anno consul erat, illi agros veteranis dividendi adversatur bellumque concitat Perusinum⁷⁾. Sed quum L. Antonius Octaviano se dedidisset, Fulvia cum liberis suis⁸⁾ Puteolos, inde Brundisium profugit; ubi quum naves reperisset, Italia relicta ad maritum profecta est. Sicyone in morbum incidit, quo paullo post consumpta est⁹⁾.

1) SÜETON. Aug. 62; DIO CASS. XLVI, 56; XLVIII, 5; PLUTARCH. Anton. 20.

2) CICER. Philipp. II, 5, 11; II, 44, 113; cfr. II, 31, 77; Attic. XIV, 12, I.

3) CORN. NEP. Attic. 9; cfr. APPIAN. Bell. Civ. III, 51.

4) DIO CASS. XLVII, 8; APPIAN. Bell. Civ. IV, 29. 32.

5) DIO CASS. XLVII, 8.

6) Vid. AUGUSTI Epigr. ap. MARTIAL. XI, 20, 3 sqq.

7) LIVII Epit. CXXV et CXXVI; VELL. PATERC. II, 74; FLOR. IV, 5; OROS. VI, 18 p. 432; APPIAN. Bell. Civ. V, 14—49. 54; DIO CASS. XLVIII, 4—15; PLUTARCH. Anton. 28. 30; SÜETON. Aug. 14. 15.

8) Ex Antonio Fulvia duo filios suscepit; vid. SÜETON. Aug. 17; PLUTARCH. Anton. 87; cfr. LIPS. ad Taciti Annal. I, 10.

9) APPIAN. Bell. Civ. V, 50. 55. 59; DIO CASS. XLVIII, 15. 22. 27. 28; PLUTARCH. Anton. 30; cfr. LIVII Epit. CXXVII.

*Tres fuerunt Clodio sorores, cum quibus omnibus stuprum fecisse putabatur, quemadmodum apud Ciceronem legimus: illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam Deam quam tres sorores, impunitatem est assecutus*¹⁾.

Harum natu maxima, ut videtur, *Tertia*²⁾ nupserat Q. Marcio Regi, qui a. u. 686 = 68 consul fuit³⁾. Hic Rex iam a. 693 = 61 mortuus erat nulla in testamento suo Clodii mentione facta⁴⁾.

Alteram *Clodiam* uxorem habuit Q. Caecilius Metellus Celer, qui a. 694 = 60 consul fuit⁵⁾. Metellus a. 698 = 56 mortuus est, veneno ut videtur extinctus⁶⁾. *Clodiam veteres litterae tradunt studiosam fuisse saltandi profusius et immoderatus quam matronam deceret; hoc enim significatur isto verbo, quo ait*⁷⁾ OMNIA SORORIS EMBOLIA NOVIT, quoniam pertinent ad gestus saltatorios⁸⁾. Hanc omnes semper amicam omnium potius quam cuiusquam inimicam putaverunt⁹⁾. Vocabatur *quadrantaria*, quod quidam ex amatoribus eius quadrantes s. minutos numos aereos in crume-

1) CICER. Fam. I, 9, 15; PLUTARCH. Cic. 29; cfr. CIC. Sest. 7, 16; Orat. Harusp. Resp. 5, 9; 20, 42; 27, 59; VELL. PATERC. II, 45, 1; PERIZON. Animadv. Histor. Cap. III p. 107 sqq.

2) De nomine *Tertia* vid. HEINRICH. ad Ascon. Argum. Scaur. p. 125 sq. ed. Beicri.

3) PLUTARCH. Cic. 29; DIO CASS. XXXV, 15. 17.

4) CICER. Attic. I, 16, 10; cfr. BEIER. ad Cic. Oratt. Fragm. p. 83.

5) CICER. Attic. II, 1, 5; Cael. 14, 34; PLUTARCH. Cic. 29.

6) CICER. Cael. 24, 59 sq.

7) CICER. Sest. 54, 116.

8) SCHOL. BOB. ad Sest. I. c. p. 304.

9) CICER. Cael. 13, 32; cfr. ibid. 13, 31; 16, 38; 20, 49 sq.

nam impositos ei pro argento miserat¹⁾. Ciceroni nubere voluisse et per Tullum quendam cum eo de matrimonio egisse dicitur, qua re Terentiae uxoris Ciceronis odium excitavit²⁾. Quoniam domum in Palatio habebat³⁾, a Cicerone vocatur *Medea Palatina*⁴⁾. Ex ea maxime infamis Clodius fuit⁵⁾. Hinc iocus ille Ciceronis: *Quod quidem facerem vehementius, nisi intercederent mihi inimicitiae cum istius mulieris viro, fratre volui dicere; semper hic erro*⁶⁾. Idem alio loco Clodiam ita adloquitur: *Sumam minimum fratrem tuum, qui est in isto genere urbanissimus, qui te amat plurimum, qui propter nescio quam, credo, timiditatem et nocturnos quosdam inanes metus tecum semper pusio cum maiore sorore cubitavit*⁷⁾. Eadem de caussa a Cicerone βῶπις appellatur⁸⁾, quoniam βῶπις πότνια Ἥρη Iovis et soror et coniux fuit⁹⁾. — Si Apuleio¹⁰⁾ fides habenda est, C. Catullus Lesbiam pro Clodia nominavit; quod tamen num ad hanc Clodiam referendum sit non constat.

1) PLUTARCH. Cicer. 29; cfr. CICER. Cael. 26, 62; 30, 71 cum not. Garaton.; QUINTILIAN. Inst. Or. VIII, 6, 53.

2) PLUTARCH. Cicer. 29.

3) Vide supra p. 41.

4) CICER. Cael. 8, 18. De hac muliere vid. eandem orationem cap. 13—15; 20—21; 23; 29, 68. 69; 30, 71; 31, 75.

5) PLUTARCH. Cicer. 29; CICER. Q. Fratr. II, 3, 2; SCHOL. BOB. ad Cic. Or. in Clod. et Cur. VI, 3 p. 339.

6) CIC. Cael. 13, 32.

7) CICER. Cael. 15, 36; cfr. ibid. 32, 78; Pison. 12, 28; Orat. pro Domo 10, 25; 31, 83; Harusp. Resp. 18, 38. 39.

8) CICER. Att. II, 9, 1; 12, 2; 14, 1; 22, 5; 23, 3.

9) Cfr. Orat. pro Domo 34, 92.

10) APUL. de Magia p. 12 cd. Dip.

Soror Clodii natu minima *Clodia minor* appellata fuisse videtur¹⁾; eam duxerat L. Licinius Lucullus, qui a. u. 680 = 74 consul fuit et cum Mithridate bellum gessit²⁾. Hic in iudicio de violatis Bonae Deae sacris *iuratus dixit se quaestionibus de ancillis habitis comperisse, Clodium cum sorore germana nefarium stuprum fecisse*³⁾; uxorem vero, ut par erat, repudiaverat⁴⁾.

1) PLUTARCH. Lucull. 38.

2) PLUTARCH. Lucull. 21. 34; DIO CASS. XXXV, 14. — Nescio an ad L. Lucullum et hanc eius uxorem referendus sit locus CICER. Att. I, 18, 3 ext.

3) CICER. Mil. 27, 73; PLUTARCH. Cicer. 29.

4) PLUTARCH. Lucull. 38.

A d d e n d a.

Quum hoc opusculum, quod aestate anni 1834 scribi coeptum est, iam typographo traditum esset, Madvigius meus Havnia mihi misit volumen secundum libri *W. Drumanni*, qui inscribitur *Geschichte Roms in seinem Uebergange von der republikanischen zur monarchischen Verfassung, oder Pompeius, Caesar, Cicero und ihre Zeitgenossen* (Königsberg 1835), in quo P. Clodii vita copiose enarratur pag. 199—370. Hunc librum mihi antea incognitum fuisse ne quis miretur, monendum est me haec Slaglosiae scribere ad paucitatem librorum redactum et novem fere annorum spatio, quos hic egi, perpaucos libros novos vidisse. Iam si maturius cognovissem P. Clodii vitam ab alio tractatam esse, haec aut non scripsissem aut aliter scripsissem; sed opusculum ad finem perductum inducere neque potui neque volui. Ne vero furtivis coloribus me ornasse viderer, in iis, quae scripta erant, nihil omnino mutare, sed hoc loco pauca addere constitui, ad quae scribenda Drumanni liber occasionem dedit.

Ad pag. 4. Mea de P. Clodio narratio ab a. 687=67 incipit; Drumannus autem tradit Clodium a. 684=70 a L. Lucullo ad Tigranem Armeniae regem missum esse postulatum, ut Mithridates, qui in Armeniam confugerat, Romanis dederetur¹⁾. Sed in hoc erravit vir doctissimus; ad Tigranem enim missus est Ἄππιος Κλώδιος, ἀδελφός

¹⁾ DRUMANN p. 200 sq. et 367.

τῆς τότε Δουκούλλου συνοικουσίας²⁾), nimirum Appius Claudius Pulcher, frater P. Clodii maximus, qui a. 700=54 consul fuit. Hic a Plutarcho aliquoties Ἄππιος appellatur³⁾); P. Clodium autem Plutarchus ad ann. 687=67 ita commemorat, ut eius tum primam mentionem fieri appareat⁴⁾). Eandem vero familiam et *Claudiam* et *Clodiam* vocari nota res est⁵⁾).

Ad pag. 13. *L. Pisonem* ann. 694=60 a Clodio accusatum, sed absolutum esse Drumannus tradit⁶⁾). Haec res unius Valerii Maximi testimonio nititur, apud quem legimus: *Item L. Piso a P. Claudio Pulchro accusatus, quod graves et intolerabiles iniurias sociis intulisset, haud dubiae ruinae metum fortuito auxilio vitavit. Namque per id ipsum tempus, quo tristes de eo sententiae ferebantur, repentina vis nimbi incidit; quumque prostratus humi pedes iudicum oscularetur, os suum coeno replevit. Quod conspectum totam quaestionem a severitate ad clementiam et mansuetudinem transtulit, quia satis iam graves eum poenas sociis dedisse arbitrati sunt huc deductum necessitatis, ut abicere se tam suppliciter aut attollere tam deformiter cogeretur⁷⁾*. Iam vero L. Piso putatur esse L. Calpurnius Piso Caesoninus, cos. a. 696=58; sed quum neque constet, quam provinciam Piso post praeturam administraverit⁸⁾), neque ulla huius accusationis mentio apud Ciceronem fiat, ne in Pisoniana quidem, ubi omnia convicia in Pisonem congerit,

2) PLUTARCH. Lucull. 21 init.

3) Ibid. c. 19 init., c. 21 (quater), c. 23, c. 29.

4) Ibid. c. 34.

5) BEIER ad Cic. Oratt. Fragm. p. 85; DRUMANN pag. 200.

6) DRUMANN p. 222 coll. p. 64.

7) VALER. MAX. VIII, 1, 6.

8) DRUMANN p. 64.

ex narratione illa Valerii nihil omnino effici posse videtur. Fieri potest, ut haec res ad antiquiora tempora referenda sit.

Ad pag. 18 not. 3. PLUTARCH. Anton. 2: Ἀντώνιος βραχὺν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίου τοῦ θρασυτάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν φορᾶ πάντα τὰ πράγματα ταραττούσῃ προσέμιξεν ἑαυτὸν· ταχὺ δὲ τῆς μανίας ἐκείνου μεστὸς γενόμενος καὶ φοβηθεὶς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τὸν Κλώδιον ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ad pag. 20 vers. 11. Praetor ille, cui Cilicia extra ordinem data est, fuit *T. Ampius Balbus*⁹⁾.

Ad pag. 23 not. 2. Haec mense Aprili gesta esse Drumannus¹⁰⁾ inde colligit, quod Cicero a. d. IV Kal. Iun. Thessalonica ad Atticum scribit: *Motum in re publica non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto sublata sunt omnia*¹¹⁾.

Ad pag. 30 vers. 8. Eodem anno *Proclium* quendam, qui a. 698=56 tribunus plebis fuisse videtur, de vi, puto, accusavit; iam quum hic patrem familias domi suae occidisset, a. d. III Non. Quint. a viginti octo iudicibus condemnatus est, quum viginti duo eum absolvissent. In hac caussa *Publius sane diserto epilogo criminans mentes iudicum moverat*¹²⁾.

Ad pag. 42 not. 2. Eodem pertinent, quae Suillius et Cossutianus et ceteri ad impugnandam legem Cinciam, qua cavebatur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecu-

⁹⁾ Vid. CICER. Fam. I, 3; DRUMANN p. 262.

¹⁰⁾ DRUMANN p. 273.

¹¹⁾ CICER. ad Att. III, 8, 3.

¹²⁾ CICER. Attic. IV, 15, 4; cfr. ibid. IV, 16, 5; ad Q. Fratr. II, 8, 1; DRUMANN p. 334. 339.

niam donumve acciperet, Claudio imperatore a. 47 p. Chr. in senatu dixerunt: *prompta sibi exempla, quantis mercedibus Publius Clodius aut Caius Curio contionari soliti sint*¹³⁾. Ceterum ex Varrone discimus Appium Claudium Pulchrum, P. Clodii patrem, liberos suos pauperes reliquisse¹⁴⁾.

Denique monendum est aliquid discriminis inter Drumanni vitam Clodii et meam inde ortum esse, quod ille quattuor illis orationibus, quas Cicero post reditum habuisse dicitur, tamquam genuinis utitur, quum ego eas inter spurias referre non dubitaverim.

¹³⁾ TACIT. *Annal.* XI, 7; DRUMANN p. 368.

¹⁴⁾ VARR. *de Re Rust.* III, 16, 2; cfr. DRUMANN p. 367 et 375.

Skolefterretninger

for

1858 — 1859.

Efterat Skolens hidtilværende Rector Jeppe Christensen Øvstgaard under 30te Juni 1838 allernaadigst var bleven beskiftet til Sognepræst for Lagerup og Kirkerup Menigheder under Sjællands Stift, blev Skolens Bestyrelse den 24de Juli midlertidigen overdragen til mig, der i henved 8 Aar havde arbejdet ved den som Overlærer. Under 22de September s. A. behagede det Hs. Majestæt allernaadigst at besikke mig til Skolens Rector.

Da det muligens vil interessere Læserne af disse Blade at lære de for Tiden ved Skolen ansatte Lærere nærmere at kende, vil jeg her anføre en kort Udsigt over deres Levnetsomstændigheder.

1. Carl Wilhelm Elberling er født i Kjøbenhavn den 17de Septbr. 1800. Efterat jeg i mit 11te Aar havde mistet min Fader, Glarmester W. G. Elberling, blev jeg af min Moder bestemt til at studere og blev i Octbr. 1812 optagen som Discipel i Metropolitanskolen. Dimitteret derfra i Maret 1819, blev jeg indkaldt ved Examen artium, ligesom jeg ogsaa det følgende Aar blev indkaldt ved den philologisk-philosophiske Examen. Da jeg allerede i mit første Studenteraar havde givet mig af med philologiske Studier, vovede jeg paa at besvare det af Universitetet i Maret 1820 udsatte philologiske Prøis-spørgsmaal, og jeg var saa heldig at vinde Guldmedaillen for min indsendte Afhandling. Jeg besluttede nu ganske at voffe mig til Philologien og understøttedes dertil af Universitetet, idet jeg i Foraaret 1821 blev udnævnt til Alumnus paa Wallendorffs Collegium. Dmtrent paa samme Tid opfordrede nu afdøde Etatsraad Abraham Kall, som dengang var sjskels-

sat med at ordne sine Samlinger til den Græske Lexicographie, mig til at være ham behjælpelig derved, ligesom han ogsaa bød mig til at anvende endeel af min Tid paa at samle Græske Ord, der endnu ikke vare optagne i de Græske Ordbøger. Efter Kalls Død fuldendte jeg Ordningen af hans Samlinger, der bleve optagne i den i London udfornne Udgave af H. Stephani Thesaurus Graecae linguae, hvori ogsaa mine Bidrag bleve indrykkede. I Septbr. 1825 underkastede jeg mig den for overordnede Lærere ved de lærde Skoler bestemte Embedsexamen med bedste Charakter, ligesom jeg det paafølgende Foraar underkastede mig denne Exomens praktiske Prøve med samme Udfald. I Januar 1827 blev jeg Alumnus paa Borchs Collegium; i Novbr. 1828 tog jeg Magistergraden. Imidlertid havde jeg uden offentlig Ansættelse ernæret mig ved privat Undervisning og litteraire Arbejder, indtil jeg den 25de Decbr. 1830 blev bestiftet til Overlærer ved Slagelse lærde Skole, til hvis Rector jeg blev udnævnt den 22de Septbr. 1838.

Foruden endeel Recensioner og polemiske Artikler, som deels med deels uden mit Navn ere indrykkede i forskjellige Tidsskrifter og Blade, har jeg udgivet følgende Skrifter:

Herodoti Musæ sive Historiarum libri IX. Ex recensione et cum latina interpretatione Iohannis Schweighauseri Editionem curavit Carolus Guil. Elberling. Vol. I. Havniæ 1823. 8.

Gasparis Garatonii Notae in Ciceronis Orationes, ex editione Neapolitana seorsum editæ per Quinque Juvenes Havnienses. Pars I. Havniæ 1825. 8. Det udfornne første Bind af dette Arbejde styldes mig og min Ven Rector Henriksen i Sorø; men formedelst Mangel paa Understøttelse blev Arbejdet ufuldendt.

Caii Iulii Caesaris Commentarii de Bello Gallico. Ad optimorum librorum fidem edidit et varietatem le-

ctionis maxime memorabilem adiecit C. G. E. Havniæ 1827. 8.

Observationes in aliquot locos Agamemnonis Aeschyleæ, quas pro stipendio Collegii Medicei conscriptas—defendere conabitur C. G. E. Havniæ 1828. 8.

Observationes criticæ ad Cæii Iulii Cæsaris Commentarios de Bello civili. Scripsit C. G. E. Havniæ 1828. 8.

Cornelii Nepotis quæ exstant. Edidit C. G. E. Havniæ 1829. 8.

Observationes in aliquot locos Horatianos, quas pro stipendio Collegii Medicei conscriptas—defendere conabitur C. G. E. Havniæ 1830. 8.

P. Terenti Comoediæ. Edidit C. G. E. Havniæ 1834. 8. (De enkelte Stykker udfom særstilt 1832—1834).

Platonis Apologia Socratis et Crito. Edidit et in scholarum maxime usum interpretatus est C. G. E. Havniæ 1837. 8.

2. Hans Kofod Whitte er født i Korsør den 8de Februar 1810. Efterat han havde nydt privat Underviisning, først af sin Fader, Told- og Consumptions-Kasserer P. B. Whitte (som i Aaret 1787 var dimitteret fra Slagelse lærde Skole), og derpaa af Provst Thestrup, blev han i October 1824 optagen som Discipel i Metropolitanaskolen, hvorfra han i 1828 blev dimitteret med Hovedchar. Laudabilis. Det følgende Aar tog han anden Examen med Udmærkelse. I April 1835 underkastede han sig den for overordnede Lærere ved de lærde Skoler bestemte Embedsexamen med bedste Charakter og i det følgende Aar denne Examens praktiske Prøve med samme Udfald. I Septbr. 1838 disputerede han for Magistergraden. — Efterat han i flere Aar havde ernæret sig ved private Infor-mationer og navnlig fra 1832 til 1837 været Lærer ved Borgerdydsskolen paa Christianshavn, blev han i 1837 ansat

ved Metropolitanaskolen, først som Lærelærer fra Juli til December og derpaa som Adjunct. Ved allerhøieste Resolution af 6te Novbr. 1838 blev han befuldmægtiget til Overlærer ved denne Skole. Man har af ham to Disputationer:

De Q. Fabio Pictore ceterisque Fabiis historicis disputatio, quam pro stipendio Collegii Medicei scriptam—defendere studebit H. K. Whitte. Havniæ 1832. 8.

De Rebus Chiorum publicis ante dominationem Romanorum scripsit H. K. Whitte. Hauniæ 1838. 8.

3. Christopher Peter Andersen er født den 12te Septbr. 1785 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var kongelig Kasserer for eet af Contoirerne under Rentekammeret. Den første Underviisning modtog han hjemme af private Lærere, blandt hvilke den siden som theologisk Manufacteur bekendte Bisted. I 1797 blev han sat i Borgerdydsskolen i Kjøbenhavn, hvor han forblev i nogle Aar, indtil han formedelt særegne Familieforhold kom i Helsingørs lærde Skole. Han frekventerede samme i nogle Aar og var i Skolens øverste Klasse, da Rector Loft døde, og hans Beslægtede og Belyndere ved adskillige indtrufne Omstændigheder ansaae det for rigtigt og nyttigt at sende ham til Kjøbenhavn, hvor han 1805 blev privat dimitteret med Laud. af D. Bull, Candidat i Theologien og dengang Alumnus paa Borchs Collegium. Efter i det næste Aar at have taget anden Examen, havde han indtil 1809 det Held formedelt gunstige Forhold uforstyrret af andre Beskæftigelser at kunne anvende sin hele Tid alene paa Læsning og Studier. Han seer endnu tilbage til hine Dage som de lykkeligste i hans Liv, og han troer, at han anvendte dem vel ved med Tid fornemmelig at lægge sig efter de gamle og for en Deel ogsaa efter de nyere Sprog. Siden privatiserede han, indtil han i October 1811 blev ansat som Adjunct ved Helsingørs lærde Skole, hvorfra han i April 1819 blev forflyttet

til den i Slagelse. Som offentlig Lærer har han været Do-
cent i flere Fag: saaledes ved Helsingørs Skole i Græsk i alle
Classer og Latin tilligemed Stil i de to mellemste; ved Sla-
gelse Skole foruden i disse Sprog ogsaa i Dansk, Tydsk og
Religion, men siden 1826 næsten udelukkende i Historie og
Geographie. Egen Pyst og Bane, forbunden med mange Mars
huuslige Uheld, gjorde ham aldrig til nogen synderlig Deeltager
i selskabelige Glæder; at læse og at hysle med Bøger blev
ham derimod en inderlig Trang og en større Fryd. — For-
uden nogle større og mindre Afhandlinger, som uden Navn i
sin Tid ere indførte i adskillige Tidsskrifter, og en Dversæts-
telse af Lucians de mercede conductis, som blev aftrykt i
Ny-Minerva for 1819, har han skrevet en Dversættelse af
den ellevte Bog af Apuleii Metamorphosis, ledsaget
med Indledning og Anmærkninger, der blev udgivet 1827 som
Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Slagelse lærde
Skole, og Middelalderens og den nyere Historie,
ethnographisk udarbejdet, som 1833 udkom i 2 Bind paa den
Gyldendalske Boghandlings Forlag.

4. Hans Frederik Fædder Kieler er født den 29de
Februar 1808 i Aarhus, hvor hans Fader J. B. Kieler var
Sø- og Landkrigscommissair. Efter Krigen kom hans Forældre
til Kjøbenhavn, hvor han i sit fjortende Aar blev sat i v. Be-
stens Institut; men efter 4 Mars Forlob forlod han Skolen og
blev 1827 privat dimitteret af J. B. F. Bjerregaard, som nu
er Overlærer ved den lærde Skole i Colding. Efter at have
taget anden Examen, studerede han Theologie og underkastede
sig i April 1833 den theologiske Embedsexamen. Imidlertid
havde han givet ikke saa Informationer og i 1832 dimitteret
en Candidat til Universitetet. Ved Resolution af den kongelige
Direction for Universitetet og de lærde Skoler af 11te Januar
1834 blev han beskikket til Til lærer ved den herværende Skole,
i hvilken Stilling han forblev, indtil han ved allerhøieste Reso-

lution af 27de Marts 1838 udnævntes til Adjunct. Her ved Skolen har hans Hovedfag været Mathematik, og i det sidste Aar har han tillige overtaget Religionsundervisningen. Dog har han ikke indskrænket sine Studier til disse Fag alene: allerede fra Børn af havde han megen Interesse for Naturhistorien og erholdt derfor ved sin Indtrædelse i v. Westens Institut særlig Tilladelse til at deeltage i de naturhistoriske Undervisningstimer i Realeklasserne, da denne Videnskab ikke blev foredraget i de studerende Classer. Ved at høre Prof. Schouws Forelæsninger til den philologiske Examen erholdt denne Lyst ligesom nytt Liv; men Omstændighederne lod ham dengang at henvende sin Opmærksomhed paa andre Fag, som bedre kunde svare Regning for den Uformuende. Først ved sin Ansættelse i Slagelse, da han lærte at kjende Hr. Pastor Ridder Bastholm, fik han Tid og Leilighed til at ordne og udvide sine Kundskaber i Naturhistorien og gjøre sig bekendt med de nyere Franske Naturforskeres Systemer, fornemmelig Cuviers; og det er ikke blot ved litteraire Hjælpemidler at han stylder denne Mand en bedre Indsigt i Zoologie og Entomologie, hvilke Fag hidtil fornemmelig havde tiltrukket ham, men han har tillige hans personlige Veiledning at takke for, at han ogsaa har kunnet gjøre sig fortrolig med Botaniken og Mineralogien. Dog har han kun betragtet dette Studium som en adspredende Opmuntring i ledige Timer, da Hovedformaalet for hans Bestræbelser under hans næsten sereaarige Ophold her stedse har været mathematiske Videnskaber, hvortil han ikke mindre opfordredes af Tilbøielighed end af Pligtfølelse. At heller ikke Theologien i samme Tid er bleven overset af ham, derom vidne de tilfredsstillende Prover i Homiletik og Katechetik, som han ligeledes i dette Tidsrum har bestaaet.

5. Philip Andreas Torst er født i Kjøbenhavn den 7de August 1799. Hans Fader, Landvæsenescommissair og Forstadvocat J. Torst, døde allerede Aaret efter hans Fødsel. Hans Moder, Anna Dorothea Kierulf, giftede sig anden Gang 1804 med Consistorialraad og Sognepræst Juhlsgaard i Slagelse, i hvis Huus Stedsommen ned en omhyggelig Opdragelse og blev undervist af en privat Huuslærer, Cand. Theol. Flor, indtil 1813, da han kom ind i Herlufsholms lærde Skole, hvorfra han dimitteredes til Universitetet i Aaret 1817. Det

følgende Aar tog han anden Examen. Strax derefter forbedrede han sig til theologisk Embedsexamen; men efter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb maatte han afbryde sine Studier formedelst en svær Sygdom, der varede omtrent $\frac{1}{2}$ Aar og forarsagede, at han ikke fik Embedsexamen. Efter senere at have gjenvundet sin Helbred, blev han af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler under 29de Marts 1823 ansat som Time-lærer ved Slagelse lærde Skole, og ved Skrivelse af 11te Januar 1834 constitueret til som fast Lærer at overtage en Adjuncts fulde Partes. Han havde især lagt sig efter den nyere Linguistik, hvori han ogsaa kom til at undervise i Skolen. Hans nuværende Fag ere Dansk, Tydsk, Fransk og Kalligraphie i de tre nederste Classer samt Bibelhistorie i de to nederste.

6. Carl August Olivarius er født den 27de September 1813 i Ronne paa Bornholm, hvor hans Fader var Regimentschirurg. Da han i en meget ung Alder blev faderløs, optog hans Morfader, Kammerraad Romer, Toldskriver ved Kjøbenhavns Toldbod, ham i sit Huus; og da denne i Aaret 1823 flyttede her til Slagelse, satte han ham samme Aar i den herværende lærde Skole, hvilken han besøgte indtil Aaret 1831, da han blev dimitteret til Universitetet. Efterat han havde bestaaet Examen artium og den philologisk-philosophiske Examen med Charakteren Laudabilis, lagde han sig især efter Theologiens Studium og tog i November 1836 den theologiske Embedsexamen med Char. Laudabilis. Ved Resolution af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler af 21de April 1838 blev han antaget til Time-lærer ved denne Skole, hvor Underviisningen i Latin i de to nederste Classer blev ham overdragen.

Desuden er Stadsmusicus Johan Frederik Ernst Schwarz Lærer i Sang, Malermester J. M. Hansen i Tegning og forhenværende Corporal ved Landsenererne Mads Petersen i Gymnastik.

For at sætte Læserne i Stand til at kjende Fagfordelingen, Skoletiden o. s. v. meddeles her den ved Resolution af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler af 19de Januar d. A. approberede og indtil videre gjeldende Timetabel. Lærernes Navne betegnes ved Begyndelsesbogstaverne: E, W A, K, T, O, H, P.

Timetabel for Slagelse lærde Skole.

Timer.	Classe.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Freitag.	Løvedag.
9—10.	IV	Lat. Stil E.	Latin E.	Latin E.	Latin E.	Lat. Stil E.	Latin E.
	III	Latin W.	Hebraisk W.	Historie A.	Lat. Stil W.	Religion K.	Lat. Stil W.
	II	Latin O.	Latin O.	Religion K.	Latin O.	Græsk W.	Historie A.
	I	Dansk T.	Religion K.	Latin O.	Dansk Stil T.	Kalligraphie T.	Geometrie K.
10—11.	IV	Lat. Stil E.	Græsk E.	Lat. Gram. E.	Græsk E.	Lat. Stil E.	Græsk E.
	III	Geographie A.	Latin W.	Arithmetik K.	Lat. Stil W.	Latin W.	Lat. Stil W.
	II	Lydst T.	Geometrie K.	Latin O.	Geographie A.	Geometrie K.	Arithmetik K.
	I	Latin O.	Lat. Stil O.	Historie A.	Latin O.	Latin O.	Historie A.
11—12.	IV	Historie A.	Arithmetik K.	Fransk W.	Geometrie K.	Græsk E.	Arithmetik K.
	III	Græsk E.	Kalligraphie T.	Græsk E.	Geographie A.	Geometrie K.	Historie A.
	II	Lat. Stil O.	Græsk W.	Arithmetik K.	Græsk W.	Lat. Gram. O.	Fransk T.
	I	Geometrie K.	Geographie A.	Lat. Gram. O.	Lat. Stil O.	Geographie A.	Latin O.

12—1.	IV	Geometrie	K.	Geographie	A.	Mathem. Svælf.	K.	Geographie	A.	Gymnastik	P.	} Gymnastik P.		
	III	Gymnastik	P.	Geometrie	K.	Latin	W.	Arithmetik	K.	Historie	A.			
	II	Geographie	A.	Dans Gram.	T.	} Gymnastik P.	}	Gymnastik	P.	Latin	O.		Lat. Stil	O.
	I	Rectors Time.		Gymnastik	P.			Tegning	H.	Tegning		H.	
3—4.	IV	Religion	K.	Hebraisk	W.	Historie	A.	Fransk	W.	Hebraisk	W.	Tydst	E.	
	III	Fransk	T.	Historie	A.	Regning	K.	Dans	T.	Fransk	T.	Kalligraphie	T.	
	II	Græsk	W.	Fransk	T.	Lat. Gram.	O.	} Regning	K.	} Regning	K.	} Regning	K.	
	I	Historie	A.	Latin	O.	Bibelsk Hist.	T.							
4—5.	IV	Latin	E.	Dans Stil	W.	Lat. Stil	E.	Tydst	E.	Latin	E.	Dans	W.	
	III	Latin	W.	Græsk	E.	Latin	W.	Latin	W.	Latin	W.	Bibelsk Hist.	K.	
	II	Kalligraphie	T.	Historie	A.	Historie	A.	Kalligraphie	T.	Historie	A.	Dans Stil	T.	
	I	Lat. Gram.	O.	Kalligraphie	T.	Dans Gram.	T.	Historie	A.	Dans	T.	Lat. Gram	O.	
5—6.	IV	Græsk	E.	Nov. Test. og Bibelsk Hist.	K.	Græsk	E.	Historie	A.	Historie	A.	Religion	K.	
	III	Dans	T.	Tydst	T.	Lat. Gram.	W.	Græsk	E.	Græsk	E.	Tydst	T.	
	II		Rectors Time.		Tydst	T.	Bibelsk Hist.	T.	Tegning	H.	Tegning	H.	

Desuden gives hver Morgen fra Kl. 8—9 Undervisning i Sang for dem af Skolens Disciple, som have Anlag dertil.

Antallet af Skolens Disciple var ved Begyndelsen af Skoleaaret 30. I Aarets Løb have to af disse, som vare aldeles uskiftede til at studere, forladt Skolen, hvorimod 3 nye Disciple ere antagne. Disciplenes Antal udgjør saaledes for Diebliffet 31, der paa følgende Maade ere fordeelte i Skolens 4 Classer:

Fjerde Classe.

1. Christian Frederik Emil Theill, Son af Krigsraad L. C. Theill, som for Tiden boer paa Tersløsegaard.
2. Ludvig Frederik Wilhelm Hoyer, Son af Bagermester J. J. G. Hoyer i Slagelse.
3. Nicolai Femmer, Son af afgangne Stud. N. Femmer i Lille-Baldby ved Slagelse, Stedson af Kæmner og Forsøgelses-Commissair Drelus i Slagelse.
4. Johannes Henrik Caspar Buchholz, Son af afdøde Forpagter paa Salto, H. B. Buchholz.
5. Johan Nicolai Bigh, Son af afdøde Seminarilærer i Snedsted J. C. Bigh.
6. Christian Theodor Dahl, Son af Møller H. A. Dahl i Hollose Mølle.
7. Jens Dahl, Broder til den ovenfor nævnte Discipel.
8. Mathias Jørgen Mathiesen, Son af Pastor M. Mathiesen, Sognepræst til Kirke-Helsingø og Drøsselberg Menigheder.
9. Otto Westengaard, Son af Pastor J. Westengaard i Drøslø.
10. Edvard Wilhelm August Rambusch, Son af Statsraad og Amtsforvalter Rambusch i Korsør.

Tredie Classe.

1. Conrad Frederik Bugge Aschlund, Son af afdøde Fuldmægtig E. S. Aschlund.

2. Niels Falsen, Søn af Commandeur J. C. de Falsen til Taarnholm.
3. Frederik Mathias Barfred, Søn af Capitain Barfred til Benzonstal.
4. Carl Salicatti, Søn af Pastor J. D. F. Salicatti, Sognepræst til Haraldsted og Allindemagle.
5. Jens Einar Ahrent Thorbjørnsen Aschlund, Broder til den under Nr. 1 nævnte Discipel.

Anden Klasse.

1. Hermann Rudolph Magnus, Søn af Bogtrykker P. Magnus i Slagelse.
2. Henrik Adolph Madsen, Søn af afdøde Uhrmager J. F. Madsen i Slagelse.
3. Johan Johannes Ludvig Schierner, Søn af forhenværende Kirkesanger og Skolelærer, nu Landmand J. S. Schierner.
4. Eggert Christopher Achen, Søn af Ritmester og Eskadronschef P. H. v. Achen i Slagelse.
5. Frijs Carl Joachim Dlaus Møller, Søn af Pastor J. G. Møller, Sognepræst i Bierrebys paa Thorseng.
6. Tønder Lund Høst, Søn af afdøde Justitsraad og Toldinspecteur Høst.
7. Edvard Julius Dahl, Broder til Nr. 6 og 7 i fjerde Klasse (ustuderende).

Første Klasse.

1. Emil Christian Frederik Alexander Lassen, Søn af Kjøbmand N. Lassen i Slagelse.
2. Niels Peter Christian Martin Sylow, Søn af Cancellieraad E. C. Sylow, Bysoged i Slagelse.
3. Joachim Gudme, Søn af Pastor H. P. Gudme i Neerøslø.

4. Mathias Augustinus Alsing, Søn af Procurator H. P. Alsing, Eier af Falkenhøi.
5. Jens Ludvig Bigh, Broder til Nr. 5 i fjerde Klasse.
6. Theodor Sigismund Greensteen, Søn af afdøde Godsforvalter Greensteen paa Nygaard.
7. Peter Frederik Carl Emil Salicatti, Søn af Pastor G. G. Salicatti, Sognepræst til St. Michels Kirke i Slagelse.
8. Julius Wulff, Søn af Kjøbmand Wulff i Slagelse.
9. Erich Begtrup Holst, Søn af Pastor H. G. Holst, Sognepræst til Egtsølefmagle i Sjælland.

De Læres og Læsebøger, som nu bruges i Skolen, ere følgende:

I de gamle Sprog bruges Badens Latinske, Langes Græske og Lindbergs Hebraiske Grammatik; i de nyere Sprog vil Riisens Danske Grammatik efterhaanden blive afløst af Bentziens, der er indført i de nederste Classer; fremdeles benyttes Hjorts Tydske og Deichmanns Franske Grammatik. Af Danske Læsebøger bruges i nederste Klasse Molbechs, i anden og tredie Klasse Krossings; i øverste Klasse har Rahbeks Læsebog hidtil været benyttet, men efter vedkommende Lærers Forslag er det nu bifaldet, at Dr. Thortsens „historiske Udsigt over den danske Litteratur indtil Aar 1814“ maa indføres ved Underviisningen i Dansk i denne Klasse. Af Tydske Læsebøger bruges i anden Klasse Riises Læsebog for Begyndelsesclasserne, i tredie Klasse Hjorts, der ogsaa fra næste Skoleaars Begyndelse vil blive indført i øverste Klasse, hvor der foruden enkelte Stykker af Möllers Exempelsamling i dette Aar er bleven læst Schillers Die Jungfrau von Orleans. Af Franske Læsebøger benyttes i anden Klasse

Borrings Manuel de langue Française à la portée des enfants, i tredje Samnes Études littéraires, Partie en Prose; i øverste Klasse har Idelers u. Noltes Handbuch der Französischen Sprache hidtil været benyttet, men vil nu blive afløst af Bjerrings Lectures Françaises. — Ved Underviisningen i Religion benyttes i de to øverste Classer Krogh Meyers Lærebog og Herslebs større Bibelhistorie, i de to nederste Valles Lærebog og Birchs Bibelhistorie. — I Geometrie benyttes i de to øverste Classer Bjørns Lærebog, der efterhaanden vil blive afløst af P. C. Bergs Lærebog i den plane Geometrie, som er bleven indført i de nederste Classer; i Arithmetik er i øverste Klasse hidtil benyttet Svenningsens Lærebog, der efterhaanden vil blive ombyttet med Bergs Første Grunde i den almindelige Mathematik, der er indført i anden og tredje Klasse. Som Regnebog benyttes Ursins. Dog er det med Hensyn til den mathematiske Underviisning at bemærke, at Læreren ikke holder sig udelukkende til de benyttede Lærebøger, men navnlig i øverste Klasse har foredraget en kort Fremstilling af Stercometrien, fornemmeligen efter Legendre, Tegnninger af første Grad med een og flere Ubekjendte, en kort Oversigt over de kvadratiske Tegnninger og Logarithmer, samt gjort Disciplene bekjendte med Brugen af de mindre Logarithmetavler. — I Historien er vel Kalls Lærebog foreskrevet; men da den i mange Aar har været udsolgt, ere kun faa Disciple i Besiddelse af den. Forresten bruges i de tre øverste Classer C. P. Andersens „Middelalderens og den nyere Historie“ og i den ældre Historie Kosods ved Langberg. I nederste Klasse læses Kosods Udtog af de vigtigste historiske Begivenheder. I Geographien benyttes Jengerslevs Lærebog af de fleste Disciple istedetfor Riises, hvorved dog er at bemærke, at der i de nederste Classer kun læses et til Disciplenes Tary afslæmpet Udtog af Geographien. — Ved Tegneunder-

viisningen øves Disciplene afværende i geometrisk Tegning og i Frihaands-Tegning.

Med Hensyn til de gamle Sprog ere i de senere Aar læste i øverste Klasse: *Livii Historiae*, *Ciceronis Orationes et Libri de Officiis*, *Horatii Odæ et Epistolæ*, *Virgiliæ Aeneis*; *Herodoti Musæ*, *Platonis Apologia Socratis et Crito*, *Luciani Opuscula selecta*, *Homeri Ilias*; Genesis. Af det Nye Testamente er i Aar læst *Lucae Evangelium* og *Pauli Epistola ad Ephesios*.

I tredje Klasse: *Caesaris Commentarii de bello Gallico*, *Ciceronis Orationes*, *Terentii Comoediae*; *Herodoti Musæ*, *Homeri Ilias*; Genesis.

I anden Klasse: *Cornelii Nepotis Vitæ*, *Phædri Fabulæ*; Langes Materialier til at indøve den Græske Formlære.

I første Klasse: B. A. Borgens Latinske Læsebog.

Med Hensyn til Skolens Stipendier er det at bemærke, at der aarligen kan uddeles Renten af en Kapital paa 8500 Rbdlr. Sølvs, som efterhaanden vil kunne blive forøget ved hjemfaldne eller ikke uddeelte Stipendier. Ved Resolution af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler af 10de Novbr. 1838 ere Beneficierne for Skoleaaret fra 1ste Octbr. 1838 til 30te Septbr. 1839 fordeelte saaledes:

1. Høieste Stipendium, 50 Rbdlr. Sølvs (af hvilke 20 Rbdlr. udbetales og 30 Rbdlr. oplægges): C. F. E. Theill, N. Femmer, J. N. Bigh.

2. Mellemste Stipendium, 35 Rbdlr. Sølvs (af hvilke 15 Rbdlr. udbetales og 20 Rbdlr. oplægges): J. H. C. Buchholz og C. F. B. Aschlund.

3. Laveste Stipendium, 20 Rbdlr. Sølvs (af hvilke 10 Rbdlr. udbetales og 10 Rbdlr. oplægges): P. F. W. Høyer, J. Dahl, M. J. Mathiesen, E. W. A. Rambusch, T. L. Hest.

4. Fri Underviisning (foruden Stipendiarierne): C. T. Dahl, D. Westengaard, J. E. A. T. Aschlund, H. N. Magnus, E. C. Achen, H. A. Madsen, J. P. Bigh, T. S. Greensteen, P. J. E. E. Salicatti.

5. Underviisning mod nedsat Betaling: J. J. P. Schierner.

Desuden har Directionen under 4de Mai d. A. bevilget, at Disciplen J. E. J. D. Møller, som fra den lærde Skole i Nyborg er gaaet over til denne Skole, maa for den da tilbageværende Deel af indeværende Skoleaar her nyde fri Underviisning som extraordinair Gratist, ligesom man ogsaa har tilstaaet ham at beholde det ham fra Nyborg lærde Skole tillagte laveste Stipendium.

Hvad Skolebygningen angaaer, har jeg at bemærke, at de til Rectorens Brug indrommede Værelser, som i de sidste 16 Aar ikke havde modtaget nogen væsentlig Reparation, i dette Aar ere blevne malede og betrukne, og at der i to Værelser er blevet lagt nyt Gulv; ligeledes ere to nye Kaffelovne anskaffede. Desuden foretages deels den sædvanlige aarlige Reparation paa Skolebygningen, deels blive sex Skotrender af Zink oplagte og Taget forsynet med tvende støbte Jernvinduer. Med Hensyn hertil har Hs. Majestæt Kongen under 19de Juli allernaadigst resolveret, at de i indeværende Aar nødvendig befundne Reparationer paa Skolebygningen og Rectorboligen maae, med Eftergivelse for denne Gang af Skolens Ret til at fordrø dem afholdte paa Byens Kirkers Beføstning, udføres for Skolekassens Regning med en Beføstning af indtil 411 Rbdlr. Sedl.

Af Skolehøitideligheder er kun een foresalden i dette Aar, idet Hs. H. Biskop Dr. Mynster den 31te Juli

indsatte Skolens Rector i sit Embede ved en Daanf Tale, der handlede om det classiske Studium, idet Hs. Høiærværdighed først oplyste Betydningen af Udtrykket „classiske Skribenter“ og dernæst modte nogle i den nyere Tid mod dette Studium fremfattede Indvendinger. Derpaa indsatte Rectoren ligeledes ved en Daanf Tale Overlærer Mag. Whitte og Adjunct Kielser i deres Embeder. Ved Høitideligheden affang Skolens Disciple, ledsagede af Instrumentalmusik, nogle Sange af Prof. Ingemann i Soro, componerede af Skolens Musiklærer Schwarz.

Over Skolens Bibliothek blev i Rector Prof. Meislings Embedstid (1823) forfattet en Katalog; men da denne af flere Grunde nu maa ansees for ubrugelig, har jeg i Forening med mine Medlærere begyndt paa en ny Katalog. Naar denne bliver fuldbendt, vil jeg kunne meddele nærmere Oplysning over Skolens Bogsamling, der vel beløber sig til imellem 3000 og 4000 Bind. Til dens Forøgelse ere 50 Rbdlr. aarlig bevilligede; men den modtager tillige Forøgelser ved flere Bøger, der tilsendes Skolen fra den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler. De Bøger, hvormed Bibliotheket er blevet forøget i den Tid, Skolens Bestyrelse har været mig overdragen, ere følgende:

Y. Adler, Efterretninger ang. Byen Ribe. 6te Samling.

Ribe 1838. 8. (Program.)

Aristophanis Comoediae, quae supersunt. Emendavit et interpretatus est F. V. Fritzsche. Vol. I. Lips. 1838. 8.

F. Ast, Lexicon Platonicum sive vocum Platoniarum Index. I—III. Lips. 1835—8. 8.

J. H. Bang, den christelige Kirkes udvortes Vilkaar i det romerske Rige til Keiser Marci Aurelii Død. Odense 1838.

8. (Program.)

- W. A. Becker, Gallus oder Römische Scenen aus der Zeit Augusts. I—II. Leipzig 1838. 8.
- Th. Becker, Orion, historisk-geographisk Maanedsskrift. 1ste Hefte. Kbhvn. 1839. 8.
- H. Berghaus, Allgemeine Länder- und Völkerkunde. Bd. III u. IV, 1. Stuttgart 1838. 8.
- H. H. Blache, Jens Stougaard. En Nekrolog. Aarhus 1838. 8. (Program.)
- Blandinger fra Sorø. Xde Hefte. Slagelse 1839. 8.
- S. N. J. Bloch, Tanker og Erfaringer det lærde Underviisningsvæsen angaaende. IIIde Hefte. Roskilde 1838. 8. (Program.)
- A. Böckh, Metrologische Untersuchungen über Gewichte, Münzfüsse u. Masse des Alterthums. Berlin 1838. 8.
- P. G. Bohr, Efterretninger og Bemærkninger om Ronne lærde Skole. Ronne 1838. 8. (Progr.)
- E. F. Bøjesen, Haandbog i de romerske Antiquiteter. Kbhvn. 1839. 8.
- B. Borgen, Om Brugen af Adjectiverne og Pronominerne i det latinske Sprog. Kbhvn. 1838. 8. (Progr.)
- F. C. Bornemann, de crimine raptus. Havniae 1839. 8.
- Brage og Idun, et nordisk Fjærdingårsskrift, udgivet af F. Barfod. Iste Bds. Iste Hæfte. Kbhvn. 1839. 8.
- M. Tull. Cicero's sämtliche Reden. Kritisch berichtigt und erläutert von R. Klotz. Dritter Bd. Leipz. 1839. 8.
- H. N. Clausen, Historisk Fremstilling af Kjøbenhavns Universitets Virksomhed i Rectoratet fra Juni 1837 til Novbr. 1838. Kbhvn. 1839. 8.
- Conversations-Lexikon der Gegenwart. 1—12 Hefte. Leipzig 1838—39. 8.
- Dictionnaire de l'Académie Française. VI Edition. I—II. Bruxelles 1836. I Vol. 4.

- J. S. Ersch und J. G. Gruber, *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste*. 1ste Section, 30 u. 31 Th.; 2te Sect. 15 Th.; 3te Sect. 10 u. 11 Th. Leipzig 1838—39. 4.
- H. M. Flemmer, *Tale, holden i Randers lærde Skole ved Reformationseften d. 31te Oct. 1836*. Kbhvn. 1838. 8. (Progr.)
- L. Fogtmann og F. T. Hurtigkarl, *Samling af Forordninger, Reskripter, Resolutioner og Collegialbreve, som vedkomme Geistligheden o. s. v. Tredie Udg., besørget af J. L. A. Kolderup-Rosenvinge*. 2det Bd. og 3die Bds. 1ste Hefte. Kbhvn. 1838—39. 8.
- Grönlands historiske Mindesmærker, udgivne af det kongl. Nordiske Oldskrift-Selskab. I—II. Kbhvn. 1838. 8.
- A. Hannover, *de cartilaginibus, musculis, nervis auris externae*. Hauniae 1839. 4.
- L. Heinsius, *Volksähmliches Wörterbuch der deutschen Sprache*. I—IV. Hannover 1818—22. 8.
- N. J. F. Heinrichsen, *Om de saakaldte politiske Vers hos Graeferne*. Kbhvn. 1838. 4.
- Herculanum und Pompeii. Vollständige Sammlung der dasselbst entdeckten Malereien, Bronzen u. Mosaiken. Gestochen von H. Roux und A. Bouchet in Paris. Mit erläuterndem Text deutsch bearbeitet von Dr. A. Kaiser. I—40 Liefer. Hamb. 1838—39. 8maj.
- N. F. B. Hoffmann, *die Erde und ihre Bewohner*. 5te Aufl. Stuttgart 1838. 8.
- Homeri Odyssea XIII—XVI bók, á íslenzku útlagdar af S. Egilssyni. Videyar Klaustri 1839. 8. (Progr.)
- C. I. Aem. Hornemann, *de effectu atque usu maiorum dosium Calomellis*. Havniae 1838. 8.
- Victor Hugo Oeuvres. Vol. XIII. Berlin 1838. 8.

Index lectionum in universitate regia Haun. per semestre hibernum a. 1838 et per semestre aestivum a. 1839 habendarum. Hauniae 1838—39. 4. — Samme paa Dansk.

Juvenals udvalgte Satirer, oversatte af D. Worm. 1ste og 2det Hefte. Kbhvn. 1838. 12.

C. H. Kalkar, Eregetisk Haandbog til det gamle Testamente. 2den Deels 2det Hefte. Kbhvn. 1838. 8.

— — Udsigt over den idololatriske Cultus, som omtales i Bibelen. 1ste Afdel. Odense 1838. 8. (Progr.)

J. Klee, Statistisk Blad over Danmark. Kbhvn. 1838. Fol. 4 Expl.

— — Statistisk Blad over Europa. Kbhvn. 1838. Fol. 5 Expl.

I. P. F. Königsfeldt, Annotationes ad posteriorem librum Samuelis et priorem librum Chronicorum, synoptice expositos. Partic. I. Hauniae 1838. 8. (Progr.)

I. Ph. Krebs, Antibarbarus der Lateinischen Sprache. 2te Aufl. Frankf. a. Main 1837. 8.

H. Krøyer, Naturhistorisk Tidsskrift. 2det Bds. 3die, 4de og 5te Hefte. Kbhvn. 1838—39. 8.

I. E. Larsen, Commentatio de comitiis et senatu regni Daniae ante mutatam a. 1660 reipublicae formam. Hauniae 1838. 4. (Progr.)

— — Om de danske Kongers personlige Deeltagelse i Retspleien. Kbhvn. 1839. 4. (Progr.)

Lister over Examen Artium i 1838. Fol.

Maanedsskrift for Litteratur for 1838. 4—12 Hefte. Kbhvn. 1838. 8.

I. H. Mansa, Den sydostlige Deel af Sjælland. Landk.

N. G. Melchior, de Strabismo. Hauniae 1839. 8.

- D. G. Monrad, de formis quiescentibus linguarum Semiticarum comm. pars I. Hauniae 1838. 8.
- N. L. Nissen, Acta sollemnia scholastica d. VI. Septembr. a. 1837 celebrata. Hauniae 1838. 4. (Progr.)
- Oratorum Romanorum Fragmenta, collegit H. Meyerus. Editio Parisina auctior et emendatior curis F. Dübner. Parisiis 1837. 8.
- F. Passow, Handwörterbuch der Griechischen Sprache. 4te Ausg. I—II. Leipzig 1831. 8.
- N. Pauly, Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissenschaft in alphabetischer Ordnung. 1—15 Liefer. Stuttgart 1837—39. 8.
- C. P. N. Petersen, Lovlexicon, 3die Bds. 2det og 3die Hefte, 4de Bds. 1ste Hefte. Kbhvn. 1838—39. 8.
- Claudii Ptolemaei Geographiae libri VIII. Edidit F. G. Wilberg. Fascic. I. Essendiae 1838. 4.
- H. R. Rasf, Morfskabslæsning for den Danste Almue. Nr. 1—15. Kbhvn. 1839. 8.
- C. T. Reichardi Orbis terrarum antiquus cum thesauro topographico. Norimbergae 1824. Fol. Cum 19 tabb. geogr.
- C. Ritter, Die Erdkunde von Asien. Bd. VI, 1ste Abth. Berlin 1838. 8.
- H. Ritter et L. Preller, Historia philosophiae Graeco-Romanae ex fontium locis contexta. Hamburgi 1838. 8.
- I. C. Rørdam, de fide Patrum in iis, quae de origine evangeliorum tradiderunt. Hafniae 1839. 8.
- C. P. Rosendahl, Tvende Taler, holdte ved Rectors Indsættelse i Nykjøbing Cathedralsskole d. 10de Juli 1838. Kbhvn. 1838. 4. (Progr.)
- E. A. Scharling, Comment. de chemicis calculorum vesiciorum rationibus. Hauniae 1839. 4.

- J. F. Schouw og D. F. Eschricht, *Afbildninger af Dyr og Planter*. 4de og 5te Hefte. Kbhvn. 1838—39. 8.
- H. P. Selmer, *Academiske Tidender*. 4de Aarg. 2det og 3die Hefte. Kbhvn. 1838—39. 8.
- H. P. Selmer, *Kjøbenhavns Universitets Aarbog for 1838*. Kbhvn. 1839. 8.
- H. Stephani *Thesaurus Graecae linguae*. Ediderunt C. B. Hase, Guil. Dindorfius, L. Dindorfius. Vol. III fasc. 4 et 5, Vol. IV fasc. 1, 2, 3. (Nr. 15—19.) Parisiis 1838—39. Fol.
- Summarisk Extract af Slagelse Kjøbstads Hoved- eller Ræmmerregnskab for Aaret 1837. Slagelse 1838. 4.
- Tacitus, *Julius Agricolas Levnet*, oversat og forklaret af D. Worm. Kbhvn. 1838. 12.
- C. N. Thortsen, *Historisk Udsigt over den danske Litteratur indtil Aaret 1814*. Kbhvn. 1839. 8.
- Tidskrift for Litteratur og Kritik*. Udg. af F. C. Petersen. Første Aarg. 1—6 Hefte. Kbhvn. 1839. 8.
- C. C. Werlauff, *Historiske Antegnelser til L. Holbergs Lystspil*. 1ste Bd. Kbhvn. 1838. 8.
- H. K. Whitte, *de rebus Chiorum publicis ante dominationem Romanorum*. Hauniae 1838. 8.
-

Den offentlige Examen i Slagelse lærde Skole

for Mæret 1839

foretages i følgende Orden:

Mandagen den 16de September.

- 9—1. De 3 overste Classer: Latinsk Stil og Oversættelse.
 „ I Classe: Dansk Stil.
 3—6. De 3 overste Classer: Dansk Stil.
 „ I Classe: Latinsk Stil.

Tirsdagen den 18de September.

- 9—1. IV Classe: Latin.
 3—6. IV Classe: Geographie.

Onsdagen den 19de September.

- 9—11. IV Classe: Fræsk.
 9—11. II Classe: Tegning.
 11—1. IV Classe: Tydsk.
 3—6. IV Classe: Religion.
 3—6. II og I Classe: Regneprøve.

Fredagen den 20de September.

- 9—1. IV Classe: Græsk.
 3—6. IV Classe: Historie.
 3—6. III Classe: Regneprøve.

Løverdagen den 21de September.

- 9—1. IV Klasse: Arithmetik og Geometrie.
 9—11. I Klasse: Tegning.
 3—5. IV Klasse: Hebraisk.
 5—6. IV Klasse: Gymnastik.

Mandagen den 23de September.

- 9—11. III Klasse: Græsk.
 11—1. III Klasse: Tydsk og Fransk.
 3—6. II Klasse: Historie og Geographie.
 6—7. II Klasse: Gymnastik.

Tirsdagen den 24de September.

- 9—11. II Klasse: Latin.
 11—1. II Klasse: Arithmetik og Geometrie.
 3—6. III Klasse: Historie og Geographie.

Onsdagen den 25de September.

- 9—11. III Klasse: Latin.
 11—12. III Klasse: Hebraisk.
 12—1. III Klasse: Gymnastik.
 3—6. II Klasse: Tydsk, Fransk og Dansk.

Torsdagen den 26de September.

- 9—11½. I Klasse: Latin.
 11½—1. I Klasse: Geometrie.
 3—6. II Klasse: Religion og bibelsk Historie.

Fredagen den 27de September.

- 9—12. III Klasse: Arithmetik og Geometrie.

- 12—1. III Klasse: Danst.
 3—6. I Klasse: Religion og bibelsk Historie.

Lørdagen den 28de September.

- 9—10½. III Klasse: Religion og bibelsk Historie.
 10½—12. II Klasse: Græst.
 12—1. I Klasse: Danst.
 3—6. I Klasse: Historie og Geographic.
 6—7. I Klasse: Gymnastik.

Tirsdagen den 1ste October afholdes Censuren.

Onsdagen den 2den October bestemmes til Prøve for de Disciple, der ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Torsdagen den 3die October foretages Translocationen, hvorpaa Underviisningen samme Dag tager sin Begyndelse.

Disciplenes Fædre og Foresatte samt andre Skolens og Videnskabernes Belyndere indbydes herved til at bæere denne Examen's mundtlige Deel med deres Nærværelse.

Slagelse den 31te August 1839.

C. B. Elberling.

**Følgende Disciple agtes i Aar dimitterede
til Universitetet:**

1. Christian Frederik Emil Theill.
2. Ludvig Frederik Wilhelm Hoyer.
3. Nicolai Femmer.
4. Johannes Henrik Caspar Buchholz.
5. Jens Dahl.
6. Mathias Jørgen Mathiesen.



